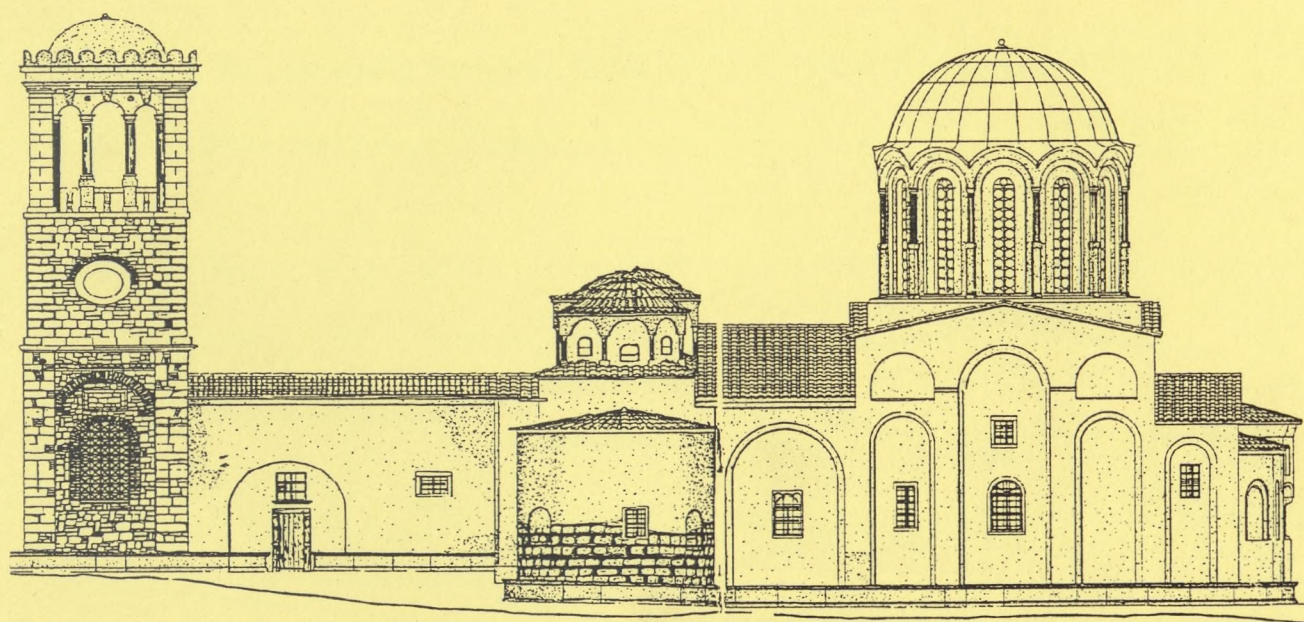

Ι Δ Ρ Υ Μ Α « Λ Ε Ω Ν Λ Ε Μ Ο Σ »

ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ
ΝΕΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΤΗ Ν.ΧΙΟ

ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΨΗΦΙΔΩΤΩΝ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ | Σωτήρης Βογιατζής & Συνεργάτες
ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ | Λεμεσού 29 Παπάγου 156 69 Τ/φ 01-6523823 Fax 01-6519843

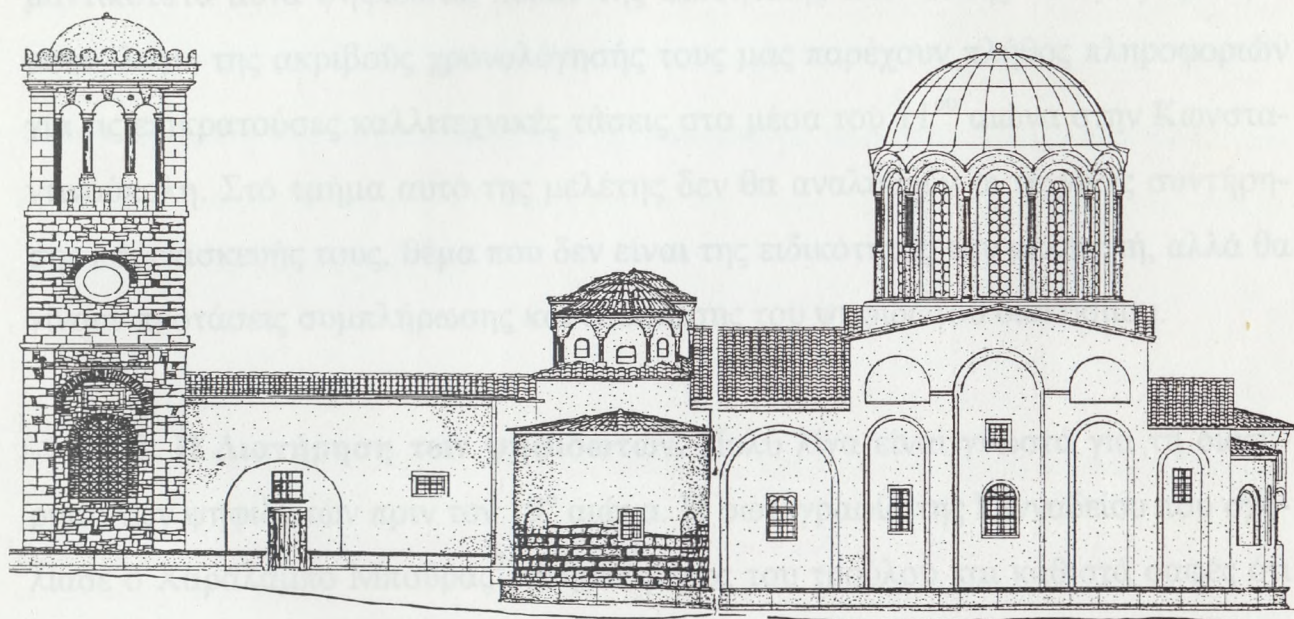
Ν Ο Ε Μ Β Ρ Ι Ο Σ 1 9 9 8

Ι Δ Ρ Υ Μ Α « Λ Ε Ω Ν Λ Ε Μ Ο Σ »

ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΝΕΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΤΗ Ν. ΧΙΟ

ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΨΗΦΙΔΩΤΩΝ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σωτήρης Βογιατζής & Συνεργάτες
Λεμεσού 29 Παπάγου 156 69 Τ/φ 01-6523823 Fax 01-6519843

Ν Ο Ε Μ Β Ρ Ι Ο Σ 1 9 9 8

Αποκατάσταση καθολικού
Νέας Μονής Χίου

ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΨΗΦΙΔΩΤΩΝ

Α. Γενικά. Ο ψηφιδωτός διάκοσμος του καθολικού της Νέας Μονής Χίου, το σημαντικότερο κόσμημα του μνημείου, καθ' όλες τις ενδείξεις κατασκευάστηκε ανάμεσα στο 1042 και 1049¹ με χορηγία του Κωνσταντίνου Μονομάχου. Τα σημαντικότερα αυτά ψηφιδωτά, πέραν της αισθητικής απόλαυσης που μας προσφέρουν, λόγω της ακριβούς χρονολόγησής τους μας παρέχουν πλήθος πληροφοριών για τις επικρατούσες καλλιτεχνικές τάσεις στα μέσα του 11^{ου} αιώνα στην Κωνσταντινούπολη. Στο τμήμα αυτό της μελέτης δεν θα αναλυθούν οι τεχνικές συντήρησης και επισκευής τους, θέμα που δεν είναι της ειδικότητας του μελετητή, αλλά θα γίνουν προτάσεις συμπλήρωσης και επέκτασης του ψηφιδωτού διακόσμου.

Β. Η Διατήρηση των ψηφιδωτών. Πολύ λίγα είναι γνωστά για τη διατήρηση των ψηφιδωτών πριν τον 19^ο αιώνα. Η φωτογραφία της Γενναδείου που σχολίασε ο Χαράλαμπο Μπούρας², δείχνει μέρος του τρούλου και καθιστά σαφές ότι τα ψηφιδωτά του τρούλου είχαν καταρρεύσει πριν το 1881. Μεγάλες καταστροφές υπέστησαν τα ψηφιδωτά και στις πυρκαϊές του 1822 και 1828. Επίσης κατά το σεισμό του 1881 κατέπεσαν ο ανατολικός τοίχος του κυρίως ναού και η θολοδομία του ιερού με αποτέλεσμα να καταστραφούν ολοκληρωτικά η παράσταση της Γέν-

¹ Βλ. σχετικά Ντ. Μουρίκη, Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου, Αθήνα 1985, τ. Α', σ. 41.

² Χ. Μπούρας, Η Νέα Μονή της Χίου, Αθήνα, 1981, σ. 104-105.

νησης και εν μέρει η παράσταση του Ευαγγελισμού και της Υπαπαντής. Ακόμα καταστράφηκαν πλήρως οι θόλοι του ιερού με τις παραστάσεις τους εκτός από τμήμα του νοτίου που σώζεται τμήμα του οκτάκτινου σταυρού. Στον κυρίως ναό εκτός από τις παραστάσεις του τρούλου έχουν καταστραφεί τελείως τα δύο χερουβείμ στα σφαιρικά τρίγωνα του ανατολικού τοίχου καθώς και ο Ευαγγελιστής στο βορειοανατολικό σφαιρικό τρίγωνο του βορείου τοίχου. Τέλος έχουν καταστραφεί και τα οκτώ στηθάρια αποστόλων στα αξονικά σημεία πάνω από τις κόγχες της τρίτης ζώνης.

Στον εσωνάρθηκα σημαντικές καταστροφές έχουν υποστεί οι καμάρες εκατέρωθεν του κεντρικού τρούλου, όπου φαίνεται ότι έχει καταπέσει η περιοχή του κλειδιού και ανακτιστεί, με αποτέλεσμα να καταστραφούν τα ψηφιδωτά στο σημείο αυτό. Ακόμα η παράσταση με την μνημειώδη απεικόνιση του Χριστού στο τύμπανο της Πύλης, που μαρτυρείται από τον Νικηφόρο³, έχει καταπέσει. Αναλυτική περιγραφή της κατάστασης και τη διατήρησης των ψηφιδωτών έχει γίνει στο έργο τη Ντούλας Μουρίκη «Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου»⁴ και δεν υπάρχει λόγος να επαναληφθεί εδώ.

Γ. Προτάσεις. Η πρόταση για συμπλήρωση των ψηφιδωτών⁵ ακολουθεί την διαπίστωση ότι η κατάσταση των ψηφιδωτών είναι τόσο κακή ώστε ακόμα και μι-

³ Νικηφόρου Χίου, Η θεία και ιερά Ακολουθία των οσίων και θεοφόρων πατέρων ημών, Νικήτα, Ιωάννου και Ιωσήφ, των κτιτόρων της εν Χίω σεβασμίας, ιεράς βασιλικής και σταυροπηγιακής μονής της επιλεγομένης Νέας, Ενετίησιν, 1802, σ. 92.

⁴ Ενθ ανωτ.

⁵ Οι φωτογραφίες που χρησιμοποιήθηκαν για την πρόταση προέρχονται από το βιβλίο της Ντ. Μουρίκη, Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου, ενθ ανωτ, δεδομένου ότι η ποιότητά τους δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί εύκολα και με συνήθη μέσα.

κρές επί μέρους βελτιώσεις μπορούν να φέρουν σημαντικό αποτέλεσμα στο σύνολο του ναού. Οι βασικές αρχές των προτάσεων είναι οι παρακάτω:

- Δεν συμπληρώνονται πρόσωπα ή άλλα γυμνά μέλη σωμάτων.
- Δεν συμπληρώνονται φορέματα, εκτός εάν πρόκειται για πολύ περιορισμένη συμπλήρωση ελαχίστων ψηφίδων.
- Συμπληρώνεται με χρυσό ο κάμπος, σε όσα σημεία μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι δεν υπήρχαν παραστάσεις.
- Συμπληρώνονται τα διακοσμητικά μοτίβα εφ' όσον είμαστε σίγουροι για τη θέση τους.
- Συμπληρώνονται τα δάπεδα εφ' όσον είμαστε σίγουροι ότι δεν υπήρχαν παραστάσεις.
- Συμπληρώνονται τα φωτοστέφανα ή τα περιγράμματα των μορφών έστω και χωρίς άλλες συμπληρώσεις στις παραστάσεις.

Μετά τα παραπάνω προχωρούμε στις επί μέρους προτάσεις:

Γ.1. Ιερό Βήμα.

Στο ιερό βήμα ο διάκοσμος περιορίζεται στις κόγχες και ελάχιστα στους θόλους. Ελάχιστες συμπληρώσεις μπορούν να γίνουν με ακρίβεια.

Οι μορφές.

1. Η Παναγία. Στην Κεντρική ασίδα του Ιερού δεσπόζει η μορφή της Παναγίας της οποίας λείπει το κεφάλι ο λαιμός και τα δάχτυλα του αριστερού χεριού. Προτείνεται η συμπλήρωση του χρυσού κάμπου στα δεξιά καθώς και του εδάφους με τρεις τόνους πρασίνων ψηφίδων. Το κόσμημα που περιβάλλει την παράσταση δεν σώζεται σε ικανοποιητικό βαθμό για να συμπληρωθεί.

Απαιτούμενες ψηφίδες: Χρυσές, τρεις τόνοι πράσινου.

2. Ο αρχάγγελος Μιχαήλ. Βρίσκεται στο τεταρτοσφαίριο της Πρόθεσης και σώζεται σε σχετικά καλή κατάσταση. Τον περιβάλλει κόσμημα που βρίσκεται στο μέτωπο του τόξου της κόγχης που απομιμείται επάλξεις. Προτείνεται η συμπλή-

ρωση ελάχιστου μέρους του χρυσού κάμπου στη ρωγμή πλάι στο πρόσωπο και του περιγράμματος του φωτοστέφανου που αποτελείται από βαθυγάλαζες ψηφίδες. Επίσης είναι δυνατή η αποκατάσταση του κοσμήματος του τόξου με ψηφίδες χρυσές, βαθυγάλαζες, πράσινες και μαύρες.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, βαθυγάλαζες, πράσινες, μαύρες.

3. Ο αρχάγγελος Γαβριήλ. Στο τεταρτοσφαίριο του Διακονικού. Δεν σώζεται σε καλή κατάσταση και για το λόγο αυτό δεν είναι δυνατόν να γίνουν σημαντικές συμπληρώσεις. Ελάχιστο τμήμα του χρυσού κάμπου μέχρι το σημείο που θα ξεκινούσε το αριστερό φτερό μπορεί να συμπληρωθεί καθώς και το περίγραμμα του φωτοστέφανου με κόκκινες και βαθυγάλαζες ψηφίδες.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, λίγες κόκκινες και βαθυγάλαζες.

Ανεικονικός διάκοσμος. Οκτάκτινος σταυρός που προβάλλεται σε κυκλική δόξα κοσμεί τον αβαθή θόλο του διακονικού. Η συμπλήρωσή του είναι θεμιτή αφού σώζονται όλα τα στοιχεία του.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, άσπρος ασβεστόλιθος, προκονήσιο μάρμαρο, τέσσερις τόνοι γκριζογάλανο γυαλί, βαθυγάλαζες, κόκκινες.

Γ.2. Κυρίως ναός.

Στον κυρίως ναό η ψηφιδωτή διακόσμηση καταλαμβάνει την περιοχή ανάμεσα στη στεφάνη του τρούλου και την περιοχή των ανωτέρων παραθύρων. Λόγω της ύπαρξης μεγάλων επιφανειών με χρυσό κάμπο χωρίς παραστάσεις, οι οποίες είναι σκόπιμο να συμπληρωθούν, υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες βελτίωσης. Προτείνεται λοιπόν η συμπλήρωση του χρυσού κάμπου στις περιοχές κοντά στα χερουβείμ και τους ευαγγελιστές στις θέσεις που δεν υπήρχαν στηθάρια αποστόλων. Ακόμα είναι δυνατή η συμπλήρωση των κοσμημάτων περιμετρικά των παραστάσεων. Αναλυτικά προτείνονται οι παρακάτω συμπληρώσεις στις συγκεκριμένες θέσεις:

Οι μορφές.

Ελάχιστες συμπληρώσεις μπορούν να γίνουν στις μορφές του κυρίως ναού, είτε γιατί είναι συμπληρωμένες, είτε γιατί το ελλείπον τμήμα τους είναι μεγάλο. Στο σεραφείμ του σφαιρικού τριγώνου του δυτικού τοίχου είναι δυνατή περιορισμένης έκτασης συμπλήρωση του χρυσού κάμπου στα αριστερά, ενώ στο άλλο σωζόμενο σεραφείμ του δυτικού τοίχου προς βορρά προτείνεται η συμπλήρωση του κάμπου στα δεξιά μέχρι την διπλή κόκκινη ταινία της στεφάνης του τρούλου.

1. Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης. Βρίσκεται στο σφαιρικό τρίγωνο του νοτίου τοίχου προς ανατολές και σώζεται σε σχετικά καλή κατάσταση, εκτός από τμήμα της κόμης και του φωτοστέφανου που έχουν καταστραφεί. Επίσης λείπει το μεγαλύτερο μέρος του γραφείου και του ευαγγελίου. Προτείνεται μικρή συμπλήρωση του υποποδίου στο κάτω μέρος της παράστασης με πορφυρό γυαλί και χρυσό κόσμημα και του περιγράμματος του φωτοστέφανου με μια σειρά κόκκινες και μαύρες ψηφίδες.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πορφυρό γυαλί, λίγες κόκκινες και μαύρες.

2. Ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Σώζονται ελάχιστα τμήματα στο σφαιρικό τρίγωνο της νότιας όψης προς δυσμάς και το όνομα του ευαγγελιστή συνάγεται μόνο από εικονογραφικά και τοπογραφικά δεδομένα. Δεν προτείνονται συμπληρώσεις λόγω μεγάλης καταστροφής της παραστάσεως.

3. Ο Ευαγγελιστής Μάρκος. Στο σφαιρικό τρίγωνο του βορείου τοίχου προς δυσμάς. Διατηρείται σε γενικά καλή κατάσταση εκτός από το φωτοστέφανο, τμήμα της κόμης και του πτυσσόμενου σκαμνιού. Προτείνεται η συμπλήρωση του περιγράμματος του φωτοστέφανου με βαθυγάλαξες και κόκκινες ψηφίδες. Ακόμα είναι δυνατή η συμπλήρωση της παράστασης στα αριστερά με τμήμα του σκαμνιού από καστανό γυαλί και χρυσό για τον κάμπο.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, καστανό γυαλί, λίγες κόκκινες και βαθυγάλαξες.

Οι απόστολοι. Η κακή διατήρηση των στηθαρίων των αποστόλων δεν επιτρέπει καμία επέμβαση χωρίς να υπάρχει κίνδυνος αλλοίωσης.

Οι σκηνές. Βρίσκονται στις οκτώ κόγχες του κυρίως ναού και εμφανίζονται σε διάφορα στάδια διατήρησης.

1. Ο Ευαγγελισμός. Βρίσκεται στην βορειοανατολική κόγχη του κυρίως ναού και σώζεται σε κακή κατάσταση μόνο η μορφή του αρχάγγελου Γαβριήλ. Για το λόγο αυτό προτείνονται ελάχιστες μόνο συμπληρώσεις στο χρυσό φόντο και στο πράσινο δάπεδο της παράστασης.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινο σε τρεις τόνους, λίγες κεραμικές ψηφίδες.

2. Η Υπαπαντή. Στην νοτιοανατολική κόγχη του κυρίως ναού. Βρίσκεται σε κακή κατάσταση παρόμοια με αυτή της προηγούμενης σκηνής. Σώζονται μόνο οι ακέφαλες μορφές του Συμεών και της Αννας καθώς και μέρος του βωμού του θυσιαστηρίου. Ελάχιστες μόνο συμπληρώσεις μπορούν να γίνουν στο χρυσό κάμπο και στο πράσινο δάπεδο της σκηνής.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινο σε τρεις τόνους, λίγες κεραμικές ψηφίδες για την ταινία στο κάτω μέρος.

3. Η Βάπτιση. Βρίσκεται στην κεντρική κόγχη της νότιας πλευράς. Είναι σε πολύ καλή κατάσταση εκτός από τμήμα του ουρανού που σώζεται ελάχιστα. Αντίθετα από το περιμετρικό κόσμημα είναι κατεστραμμένο το ανατολικό του μισό. Αποτελείται από διπλό βλαστό με μίσχους σε δύο τόνους του βαθυγάλαζου που περικλείει σε κύκλους σταυρούς, στεφάνια και φυλλωτά μοτίβα. Προτείνεται η αποκατάσταση του συνόλου του κοσμήματος, για τη μορφή του οποίου μπορούμε να είμαστε απολύτως σίγουροι. Ακόμα είναι δυνατή η συμπλήρωση του εδάφους, που έχει καταστραφεί στις κατώτερες άκρες της σύνθεσης.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, καστανές, κόκκινες και πράσινες σε τρεις τόνους για το δάπεδο.

4. Η Μεταμόρφωση. Κοσμεί την νοτιοδυτική κόγχη του κυρίως ναού. Οι μορφές του Χριστού και του Μωυσή καθώς και του Ηλία και του Πέτρου έχουν υποστεί ανεπανόρθωτη φθορά. Επίσης φθορά έχουν και ορισμένα τμήματα της δόξας και του δαπέδου. Κατεστραμμένο είναι το μεγαλύτερο μέρος του περιμετρικού κοσμήματος, που αποτελείται από συνεχή βλαστό από πράσινο γυαλί που περιβάλλει φυλλωτά μοτίβα από βαθυγάλαζο, πράσινο και κόκκινο γυαλί. Προτείνεται η ολοκλήρωση του κοσμήματος στο σύνολο του μετώπου της κόγχης. Επίσης είναι δυνατή η αποκατάσταση του δαπέδου στο σημείο που είναι φθαρμένο.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινο, βαθυγάλαζο, κόκκινο για το κόσμημα και πράσινο σε τρεις τόνους και λίγες χρυσές για το δάπεδο.

5. Η Σταύρωση. Βρίσκεται στην κεντρική κόγχη του δυτικού τοίχου του κυρίως ναού και είναι η πιο κακοπαθημένη, αφού φαίνεται ότι υπήρχε σημαντική ρωγμή κατά τον άξονα ανατολής-δύσης κατά τους σεισμούς του 1881. Η μορφή του Χριστού είναι τελείως κατεστραμμένη ενώ σώζονται οι υπόλοιπες μορφές σε καλύτερη κατάσταση. Επίσης κατεστραμμένο είναι μεγάλο τμήμα του δαπέδου καθώς και ο κάμπος στις άκρες της σύνθεσης. Μικρό σχετικά μέρος του περιμετρικού κοσμήματος έχει παραμείνει ασυμπλήρωτο από παλιότερες επεμβάσεις⁶. Προτείνεται η αποκατάσταση του δαπέδου, εκτός από τη βάση του σταυρού, καθώς και η συμπλήρωση του κοσμήματος στο τμήμα που λείπει. Ακόμα είναι δυνατή η συμπλήρωση στις άκρες της σύνθεσης με προσοχή ώστε να μην επηρεαστούν οι μορφές.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, καστανές, κόκκινες και πράσινες σε τρεις τόνους για το δάπεδο.

6. Η Αποκαθήλωση. Στην βορειοδυτική κόγχη και σε κακή κατάσταση διατήρησης βρίσκεται ειδικά στο κεντρικό τμήμα που δεσπόζει η μορφή του Χριστού. Σε καλή κατάσταση διατηρείται το περιμετρικό κόσμημα στο τόξο μετώπου της

⁶ Ντ. Μουρίκη, ενθ. ανωτ., τ. Β', εικ. 299.

κόγχης. Ελάχιστες συμπληρώσεις μπορούν γίνουν στο κόσμημα και στο δάπεδο αλλά σε πολύ χαμηλή στάθμη.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, καστανές, κόκκινες και πράσινες σε τρεις τόνους για το δάπεδο.

7. Η Εις Αδου Κάθοδος. Η σκηνή βρίσκεται στην κεντρική κόγχη της βόρειας πλευράς και διατηρείται σε καλή κατάσταση. Μικρή φθορά παρουσιάζεται στα κάτω άκρα της σύνθεσης. Αρκετά φθαρμένο είναι και το περιμετρικό κόσμημα το οποίο είναι το ίδιο με αυτό της συμμετρικής κόγχης. Προτείνεται η αποκατάσταση του περιμετρικού κοσμήματος του οποίου η μορφή είναι απολύτως αναγνωρίσιμη καθώς και τμήματος του δαπέδου.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, καστανές, κόκκινες και πράσινες σε τρεις τόνους καθώς και λίγες κεραμικές για το δάπεδο.

Γ.3. Εσωνάρθηκας.

Τα ψηφιδωτά στον εσωνάρθηκα της του καθολικού της Νέας Μονής διατηρούνται σε καλλίτερη κατάσταση από αυτά του κυρίως ναού. Διάφορα εικονογραφικά θέματα καλύπτουν όλες τις επιφάνειες. Στο κεντρικό τμήμα δεσπόζει ο μικρός πτυχωτός τρουλλίσκος με τη μορφή της Παναγίας που σώζεται εν μέρει και οκτώ μάρτυρες που κοσμούν τις πτυχώσεις του. Οι προτομές του Ιωακείμ, της Άννας, του Στεφάνου και του Παντελεήμονα διατηρούνται στα σφαιρικά τρίγωνα. Αντίθετα έχει καταστραφεί η μορφή του Χριστού, που δέσποζε πάνω από την πύλη του κυρίως ναού. Απέναντι από αυτήν στον δυτικό τοίχο υπήρχαν τέσσερις προφήτες, από τους οποίους σώζονται μονάχα οι δύο. Τα εσωράχια των τόξων που στηρίζουν τον τρούλο κοσμούνται από επτά στηθάρια αγίων σε αρκετά καλή κατάσταση.

Τα δύο πλάγια τμήματα του εσωνάρθηκα που καλύπτονται με καμάρες κοσμούνται με μεγάλες πολυπρόσωπες σκηνές από τις οποίες μόνο ο Νιπτήρας και η Προσευχή στη Γεθσημανή παρουσιάζονται σε καλή κατάσταση, ενώ η Εγερση του

Λαζάρου, η Βαϊοφόρος, η Ανάληψη και η Πεντηκοστή είναι εν μέρει κατεστραμμένες, λόγω της κατάρρευσης σε παλαιότερη εποχή στην περιοχή του κλειδιών των καμαρών. Τέλος δύο ζεύγη στηλιτών, που βρίσκονται σε καλή κατάσταση, απεικονίζονται δεξιά και αριστερά από τα πλάγια τοξωτά ανοίγματα και από ένα στηθάριο αγίου στο μέσον που έχει καταστραφεί τελείως.

Και στον εσωνάρθηκα ακολουθήθηκαν οι ίδιες αρχές με συμπληρώσεις στα κοσμήματα και τον κάμπο χωρίς να θιγούν τα αμφισβητούμενα σημεία και οι μορφές. Συγκεκριμένα προτείνονται τα παρακάτω:

Οι μορφές στο κεντρικό τμήμα του εσωνάρθηκα και τον τρουλλίσκο.

1. Η Παναγία. Βρίσκεται στο κέντρο του τρουλλίσκου. Το μεγαλύτερο μέρος του στηθαρίου έχει καταστραφεί. Σώζεται όμως μέρος του περιμετρικού κοσμήματος από όπου μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ήταν το μοτίβο του ουρανίου τόξου σχηματισμένο με σειρές τετραγώνων σε χρώμα κόκκινο, ρόδινο, χρυσό, ανοιχτό και βαθύ πράσινο, που περιγράφεται με δύο σειρές ψηφίδων σε δύο τόνους του πράσινου και βαθυγάλαζες. Προτείνεται η αποκατάσταση του συνόλου του περιμετρικού κοσμήματος, άλλα όχι της μορφής.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες σε δύο τόνους, βαθυγάλαζες, καστανές, κόκκινες και ρόδινες.

2. Ο Άγιος Σέργιος. Η μορφή διατηρείται σε καλή κατάσταση. Ωστόσο έχει καταστραφεί μέρος του φωτοστέφανου και του τόξου που την περιβάλλει, καθώς και τμήμα του κιονόκρανου του αριστερού κιονίσκου και η βάση του δεξιού. Προτείνεται η αποκατάσταση του τόξου με δύο σειρές βαθυγάλαζες ψηφίδες και μια σειρά από άσπρο ασβεστόλιθο καθώς του χρυσού κάμπου. Ακόμα θα συμπληρωθούν τα τμήματα των δύο κιονίσκων με χρυσό, βαθυγάλαζο και καστανό γυαλί. Τέλος προτείνεται η συμπλήρωση του φωτοστέφανου με χρυσό και πράσινο περίγραμμα.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, καστανές και λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο.

3. Ο Άγιος Θεόδωρος ο Στρατηλάτης. Σώζεται σε πολύ καλή διατήρηση. Ελάχιστες βαθυγάλαζες ψηφίδες λείπουν από το τόξο του στο άνω μέρος.

4. Ο Άγιος Βάκχος. Επίσης άριστη κατάσταση. Είναι δυνατόν να συμπληρωθούν κάποιες ψηφίδες να συμπληρωθούν σποραδικά.

5. Ο Άγιος Ορέστης. Η μορφή αυτή διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση εκτός από μια διαγώνια λωρίδα στην οποία διακρίνεται παλαιότερη ρωγμή που έχει συμπληρωθεί. Προτείνεται η τοπική συμπλήρωση του χρυσού κάμπου.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, βαθυγάλαζες.

6. Ο Άγιος Μαρδάριος. Δεν παρουσιάζει καμία σχεδόν φθορά. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

7. Ο Άγιος Ευγένιος. Η μορφή αυτή διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Ελάχιστες λαδί ψηφίδες απαιτούνται για τη συμπλήρωση του δαπέδου.

8. Ο Άγιος Αυξέντιος. Δεν παρουσιάζει σχεδόν καμία φθορά εκτός από την βάση του κίονα (βλ. παρακάτω). Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

9. Ο Άγιος Ευστράτιος. Διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Λείπει μόνο τμήμα του τόξου που τον περιβάλλει και το κιονόκρανο του δεξιού κίονα καθώς και η βάση του αριστερού. Προτείνεται η αποκατάσταση των τελευταίων.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, καστανές και λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο.

Τα στηθάρια στα σφαιρικά τρίγωνα του τρουλλίσκου. Είναι γενικά σε καλή κατάσταση λείπουν όμως τμήματα του κυκλικού πλαισίου που βρίσκεται κάτω από τον κοσμήτη του τρούλου. Εκεί υπάρχει το θέμα του πλοχμού που σχηματίζεται από τρεις συμπλεκόμενες ταινίες σε πράσινο, βαθυγάλαζο και χρυσό με περίγραμμα από άσπρο ασβεστόλιθο. Προτείνεται η συμπλήρωση του κοσμήματος.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες, βαθυγάλαζες, και λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο.

1. Ο Ιωακείμ. Το στηθάριο διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

2. Η Αγία Άννα. Επίσης διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Καμία προτεινόμενη συμπλήρωση.

3. Ο πρωτομάρτυς Στέφανος. Σε καλή κατάσταση παλιότερες ρωγμές έχουν συμπληρωθεί επαρκώς. Δεν προτείνεται καμία επέμβαση.

4. Ο Άγιος Παντελεήμων. Η μορφή διατηρείται πολύ καλά. Λείπουν μερικές ψηφίδες από το κυκλικό πλαίσιο που τον περιβάλλει και ο χρυσός κάμπος στα δεξιά είναι κατεστραμμένος και προτείνεται συμπλήρωση του.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, βαθυγάλαζες.

Η σύνθεση στο τύμπανο της εισόδου στον κυρίως ναό.

Στο τύμπανο αυτό υπήρχε μνημειώδης παράσταση του Χριστού που έχει σήμερα καταστραφεί⁷. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

Οι μορφές στον δυτικό τοίχο του κεντρικού τμήματος.

Ο Προφήτης Δανιήλ. Βρίσκεται στα αριστερά του τοξωτού ανοίγματος και σώζεται μέχρι περίπου τη μέση. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

Ο Προφήτης Ησαΐας. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση στα δεξιά του ανοίγματος. Δεν προτείνονται επεμβάσεις εκτός από τη συμπλήρωση του χρυσού κάμπου στα αριστερά του.

Ο προφήτης Ιεζεκιήλ. Το στηθάριο του που βρισκόταν κάτω από το κεντρικό άνοιγμα έχει τελείως καταστραφεί.

Ο προφήτης Ιερεμίας. Ομοίως.

---

⁷ Ντ. Μουρίκη, ενθ. ανωτ., τ. Α', σ. 79.

Περιμετρικά του μετώπου του τόξου του κεντρικού ανοίγματος υπάρχει κόσμημα που περιλαμβάνει μια σειρά από τετράφυλλα μοτίβα που θυμίζουν ρόδες. Από το κόσμημα αυτό έχει καταστραφεί το κεντρικό τμήμα καθώς και κάτω δεξιά. Προτείνεται η ολοκλήρωση του κοσμήματος.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσό, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, κόκκινο, άσπρο ασβεστόλιθο.

Στηθάρια αγίων στα δύο τόξα. Από επτά στηθάρια αγίων κοσμούν τα δύο εγκάρσια τόξα του εσωνάρθηκα. Περιβάλλονται από κυκλικό πλαίσιο από δύο συμπλεκόμενες ταινίες που αποτελούνται από τριπλή σειρά ψηφίδες. Στη μια από τις ταινίες στη μεσαία σειρά εναλλάσσονται ψηφίδες μαύρου γυαλιού και ασβεστόλιθου, η εξωτερική δε αποτελείται από βαθυγάλαζο και η εσωτερική από γαλάζιο γυαλί. Στην άλλη ταινία η οι περιβάλλουσες είναι η εξωτερική από πράσινο και εσωτερική από πρασινοκίτρινο γυαλί. Σε πολλά από τα στηθάρια τα περιγράμματα αυτά είναι εν μέρει κατεστραμμένα.

α. Βορινό τόξο.

1. Άγιος Στέφανος ο Νέος. Η μορφή διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Το περίγραμμα είναι κατεστραμμένο κάτω αριστερά και προτείνεται η συμπλήρωσή του, καθώς και του χρυσού κάμπου που λείπει.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινες σε δύο τόνους, γαλάζιο για τον κύκλο στο κάτω μέρος, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

2. Ο Άγιος Εφραίμ. Η μορφή του διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Λείπει μικρό μέρος του κάμπου στα αριστερά και τμήμα του περιγράμματος. Προτείνεται η συμπλήρωσή του περιγράμματος.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

3. Ο Άγιος Αρσένιος. Λείπει τελείως το αριστερό τμήμα του στηθαρίου. Προτείνεται η αποκατάσταση μόνο του περιγράμματος και του χρυσού κάμπου έξω από το στηθάριο.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

4. Ο Άγιος Νικήτας. Έχουν καταστραφεί τα χέρια του αγίου καθώς και το αντίστοιχο τμήμα του περιγράμματος. Θα συμπληρωθεί μόνο το περίγραμμα καθώς και ο χρυσός κάμπος εξωτερικά του στηθαρίου. Λίγες σποραδικές ψηφίδες είναι δυνατόν να προστεθούν στα φορέματα.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιες και βαθυγάλαζες, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

5. Ο Άγιος Αντώνιος. Η μορφή διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Φθορές έχει υποστεί μόνο τμήμα του περιγράμματος στα δεξιά όπου και προτείνονται συμπληρώσεις.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

6. Ο Άγιος Μάξιμος. Σώζεται σε αρίστη κατάσταση. Ελάχιστες ψηφίδες λείπουν από το περίγραμμα στα δεξιά και μπορούν να συμπληρωθούν, καθώς και το τμήμα του χρυσού κάμπου έξω από αυτό.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

7. Ο Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης. Το κατώτερο τμήμα της προσωπογραφίας του αγίου δεν σώζεται. Προτείνονται συμπληρώσεις μόνο στο περίγραμμα και στο χρυσό κάμπο.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, πράσινο και πρασινοκίτρινο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί. Επίσης γαλάζιες για τον κύκλο.

β. Νότιο τόξο.

1. Ο Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης. Παρουσιάζει φθορά στο κάτω τμήμα με αποτέλεσμα να λείπουν το ευαγγέλιο, το αριστερό του χέρι, καθώς και το αντίστοιχο τμήμα του περιγράμματος. Προτείνεται η συμπλήρωση μόνο του περιγράμματος.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, πράσινο και πρασινοκίτρινο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί. Επίσης κόκκινες για τον κύκλο.

2. Ο Άγιος Θεοδόσιος. Το στηθάριο του αγίου Θεοδοσίου σώζεται σε αρίστη κατάσταση. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

3. Ο Άγιος Ευθύμιος. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση. Ελάχιστες συμπληρώσεις απαιτούνται στο περίγραμμα δεξιά και αριστερά καθώς και στον χρυσό κάμπο έξω από αυτό.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, ελάχιστες γαλάζιες και βαθυγάλαζες, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

4. Ο Άγιος Μηνάς. Το άνω μέρος του κάμπου με το όνομα του αγίου καθώς και μέρος από τα φορέματα είναι κατεστραμμένο. Το ίδιο και το αντίστοιχο περίγραμμα. Θα συμπληρωθεί μόνο το τελευταίο και ο κάμπος έξω από το στηθάριο.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιες και βαθυγάλαζες, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

5. Ο Άγιος Παχώμιος. Το στηθάριο αυτό παρουσιάζει σημαντικές φθορές στο κάτω δεξιά τμήμα. Προτείνεται η συμπλήρωση του περιγράμματος και του χρυσού κάμπου μέσα και έξω από το περίγραμμα.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιες και βαθυγάλαζες, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

6. Ο Άγιος Σάββας. Έχει καταστραφεί τμήμα του προσώπου και των φορεμάτων στα αριστερά. Δεν προτείνονται καθόλου επεμβάσεις.

7. Ο Άγιος Ιωάννης ο της Κλίμακος. Παρουσιάζει σοβαρές φθορές στο πρόσωπο και σε ολόκληρη της αριστερή πλευρά. Είναι δυνατόν να αποκατασταθεί μόνο το περίγραμμα και ο χρυσός κάμπος και το κόσμημα του τόξου που βρίσκονται έξω από αυτό.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο και βαθυγάλαζο, πράσινο και πρασινοκίτρινο, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί. Επίσης κόκκινες για τον κύκλο.

Κοσμήματα. Τα μέτωπα των τεσσάρων τόξων κάτω από τον τρουλλίσκο καλύπτονται με τον τύπο του κοσμήματος που πλαισίωνε τις τέσσερις κόγχες στον κυρίως ναό. Τα θέματα, μέσα σε κύκλους, αποτελούν συνδυασμό φυλλωτών μοτίβων και λουλουδιών. Στο βόρειο και το νότιο τόξο σώζονται σχεδόν ατόφια και απαιτούνται λίγες μόνο συμπληρώσεις. Στο ανατολικό και δυτικό λείπει το κεντρικό τμήμα, αλλά μπορεί να αναπαραχθεί βάσει του υπολοίπου.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, πράσινο γκριζογάλαζο και μαύρο γυαλί, πράσινο και πρασινοκίτρινο, άσπρος ασβεστόλιθος και λίγες κόκκινες ψηφίδες.

Η ορθογώνια επιφάνεια κάτω από το κεντρικό τοξωτό άνοιγμα στον δυτικό τοίχο καλυπτόταν από τρεις συνεχόμενους κύκλους που διαμορφώνονται από συμπλεκόμενες ταινίες με πράσινες και γαλάζιες ψηφίδες σε δυο τόνους. Οι δύο ακραίοι κύκλοι περιείχαν στηθάρια των προφητών Ιεζεκιήλ και Ιερεμία που έχουν καταστραφεί και ο μεσαίος έναν ρόδακα. Προτείνεται η συμπλήρωση της ταινίας και του κεντρικού θέματος και του περιβάλλοντος χρυσού κάμπου αλλά όχι των στηθαρίων.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο σε δυο τόνους, πράσινο σε δυο τόνους, λίγες από άσπρο ασβεστόλιθο και μαύρο γυαλί.

Βόρειο τμήμα του εσωνάρθηκα.

Δυτικός τοίχος. Οι στυλίτες.

Ο Άγιος Συμεών ο Νεότερος. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

Ο Άγιος Αλύπιος. Το κεφάλι του και μέρος της αριστερή πλευράς παρουσιάζει μεγάλη φθορά. Προτείνεται η συμπλήρωση του κορμού του κίονα με πράσινες κόκκινες και γαλάζιες ψηφίδες, καθώς και της βάσης του με γκριζογάλαζο, πράσινο και ανοιχτό πορφυρό γυαλί.

Το άνοιγμα στη θέση αυτή φαίνεται ότι έχει τοιχιστεί εν μέρει από κάτω σε μεταγενέστερη εποχή από την κατασκευή των ψηφιδωτών με αποτέλεσμα να κρυφτεί τμήμα των ψηφιδωτών. Θα γίνει έρευνα με σκοπό την καθαίρεση του κάτω τμήματος και αποκατάσταση του διακόσμου στη θέση αυτή. Στο μέτωπο του ανοίγματος υπάρχει κόσμημα από μια διακοσμητική ταινία με το θέμα των επάλξεων. Σώζεται μόνο το αριστερό τμήμα του κοσμήματος. Προτείνεται η συμπλήρωση του κοσμήματος στο σύνολο του τόξου.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, γαλάζιο σε δυο τόνους, πράσινο σε δυο τόνους, κόκκινο και ανοιχτό πορφυρό γυαλί.

Οι σκηνές.

Η Εγερση του Λαζάρου. Κοσμεί τον ανατολικό τοίχο του βορείου τμήματος. Παρουσιάζει μεγάλες φθορές κυρίως στο κεντρικό τμήμα όπου βρίσκονται τα πρόσωπα και δεν είναι δυνατόν να γίνουν συμπληρώσεις χωρίς να αλλοιωθεί η αυθεντικότητα της σύνθεσης.

Η Βαΐοφόρος. Καλύπτει το νότιο μισό της βόρειας κεραίας. Έχει καταστραφεί το ανώτερο μισό ολοκληρωτικά ενώ το υπόλοιπο είναι σε σχετικά καλή κατάσταση. Δεν προτείνονται επεμβάσεις εκτός από αυτές στο εσωράχιο του τόξου που περιγράφηκαν παραπάνω.

Τα προπαρασκευαστικά επεισόδια του Νιπτήρα. Σώζεται κατεστραμμένη κατά το άνω μισό στην βόρεια πλευρά της βόρειας καμάρας. Η κατάσταση της είναι τέτοια που δεν μπορούν να γίνουν συμπληρώσεις εκτός από ελάχιστες σποραδικές ψηφίδες.

Ο Νιπτήρας. Διατάσσεται στο βόρειο τοίχο του εσωνάρθηκα κάτω από την καμάρα και διατηρείται σε καλή κατάσταση. Μόνο μια λωρίδα στο κάτω μέρος είναι κατεστραμμένη. Προτείνεται η συμπλήρωση της βάσης της σύνθεσης.

Απαιτούμενες ψηφίδες: πράσινες σε δυο τόνους, και λίγες κόκκινες για τις γραμμές κάτω από τη σύνθεση.

Νότιο τμήμα του εσωνάρθηκα.

Δυτικός τοίχος. Οι στυλίτες.

Ο Άγιος Δανιήλ. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση στην αριστερή πλευρά του δυτικού τοίχου. Δεν προτείνεται καμία επέμβαση.

Ο Άγιος Συμεών ο Πρεσβύτερος. Επίσης σε πολύ καλή κατάσταση στην αντιδιαμετρική θέση με τον Δανιήλ. Δεν προτείνονται επεμβάσεις.

Στο άνοιγμα του τοίχου θα γίνουν ερευνητικές εργασίες παρόμοιες με αυτές στο βόρειο μέρος που περιγράφηκαν παραπάνω με σκοπό να αποκαλυφθεί τυχόν παλαιότερη φάση στη μορφή. Στο μέτωπο του ανοίγματος υπάρχει κόσμημα από μια διακοσμητική ταινία με το θέμα των επάλξεων. Το κεντρικό τμήμα παρουσιάζει σημαντική φθορά, αλλά μπορεί να αποκατασταθεί. Προτείνεται η συμπλήρωση του κοσμήματος στο σύνολο του τόξου. Ακόμα μπορεί να αποκατασταθεί η διπλή κόκκινη ταινία, που περιβάλλει την σύνθεση με μικρό μέρος του χρυσού κάμπου στο άνω μέρος.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, καστανό γυαλί, και λίγες κόκκινες.

Οι σκηνές

Η Προσευχή στη Γεθσημανή και η Προδοσία. Καταλαμβάνει τον νότιο τοίχο κάτω από την καμάρα. Σώζεται σε μάλλον κακή κατάσταση. Τα τμήματα

που έχουν υποστεί φθορά βρίσκονται στο κέντρο και μάλιστα ανάμεσα ή πάνω στις μορφές. Δεν είναι συνεπώς δυνατόν να γίνουν συμπληρώσεις.

Η Ανάληψη. Καλύπτει το ανατολικό τύμπανο της νότιας καμάρας του εσωνάρθηκα. Έχει σημαντικές φθορές κυρίως στο κέντρο. Προτείνονται ελάχιστες συμπληρώσεις του κάμπου και της περιβάλλουσας ταινίας στο άνω μέρος.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές και βαθυγάλαζες για το περίγραμμα.

Η Πεντηκοστή. Η σκηνή αυτή καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της νότιας καμάρας και παρουσιάζει μεγάλες φθορές ιδιαίτερα στο άνω μέρος που βρίσκονται τα κεφάλια των αποστόλων. Προτείνεται η συμπλήρωση μόνο του ημικυκλικού βάθρου που πατούν οι απόστολοι σε ένα σημείο που έχει καταστραφεί.

Απαιτούμενες ψηφίδες: χρυσές, μπλε-μαύρες και πορφυρό γυαλί.

Αθήνα, Νοέμβριος 1998

Ο Συντάξας

1

Ιερό Βήμα
Η Παναγία

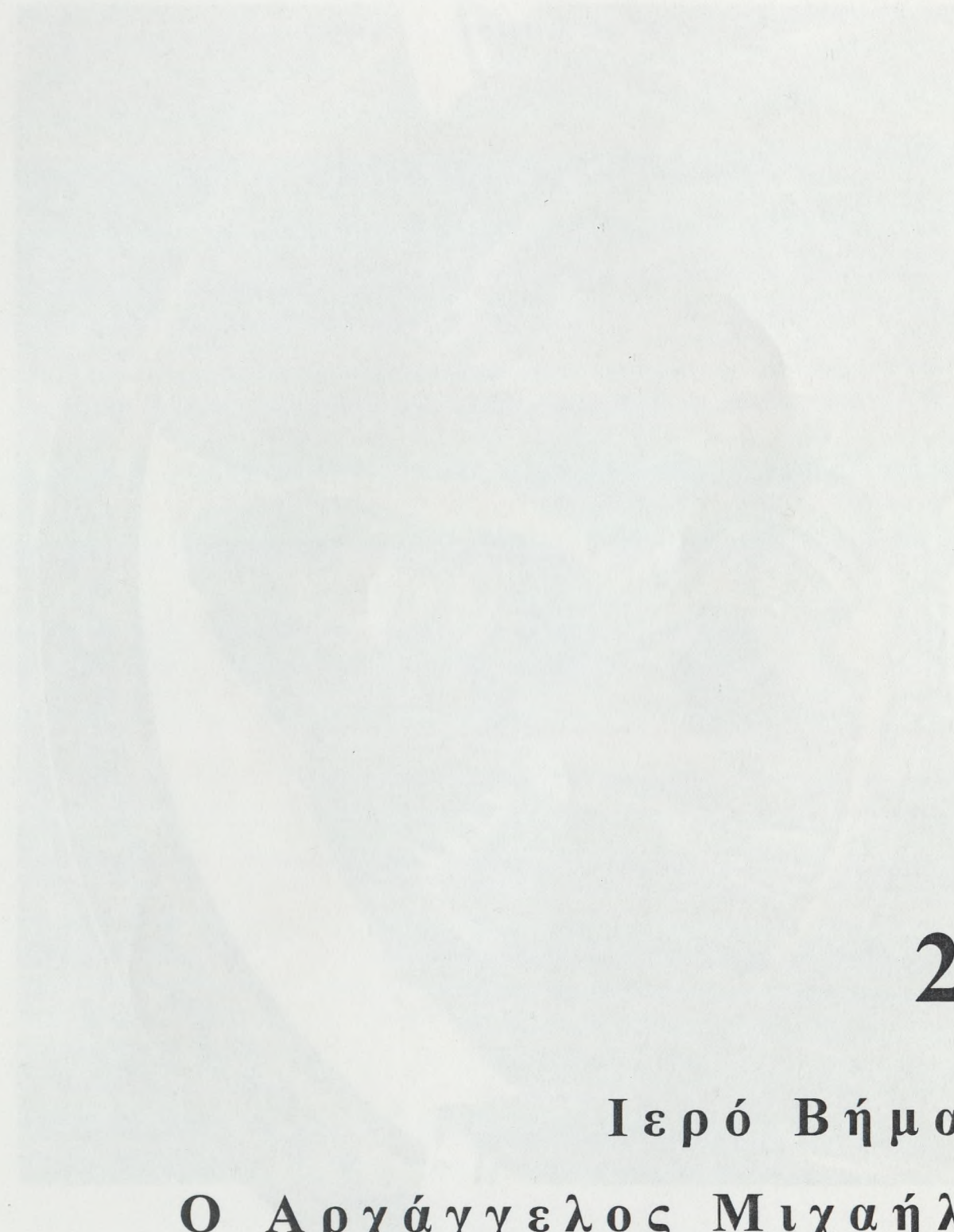

2

Ιερό Βήμα

Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ

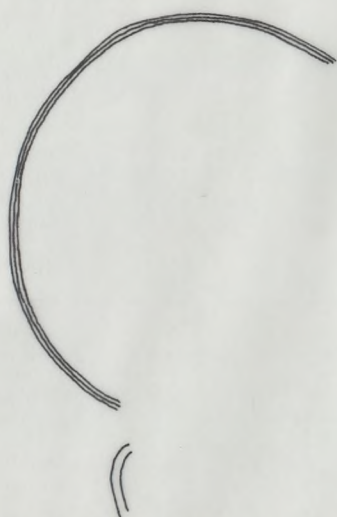

3

Ιερό Βήμα

Ο Αρχάγγελος Γαβριήλ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

4

Ιερό Βήμα
Ανεικονικός Διάκοσμος

Κόπρος Νάος
Γενικές

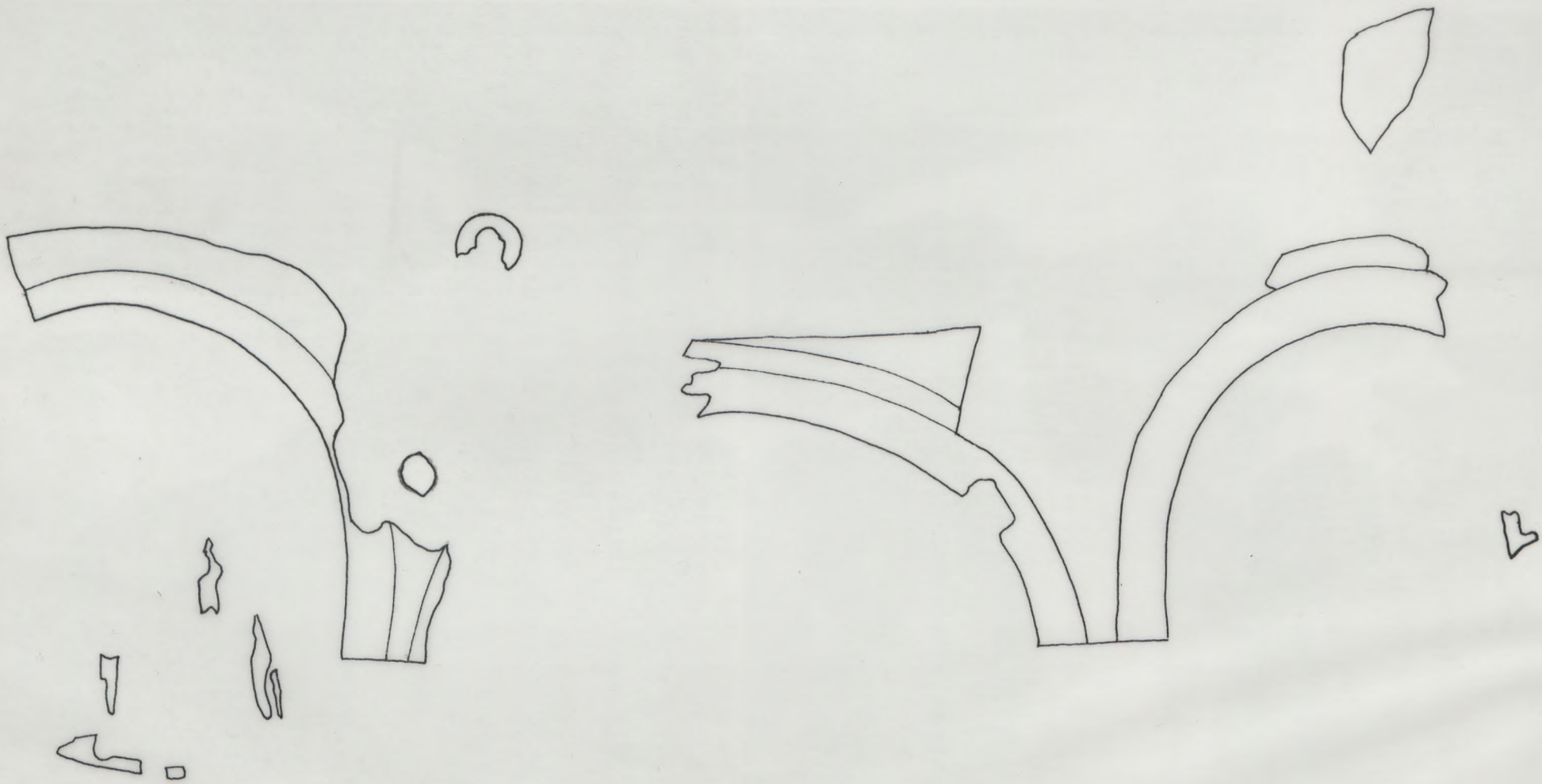

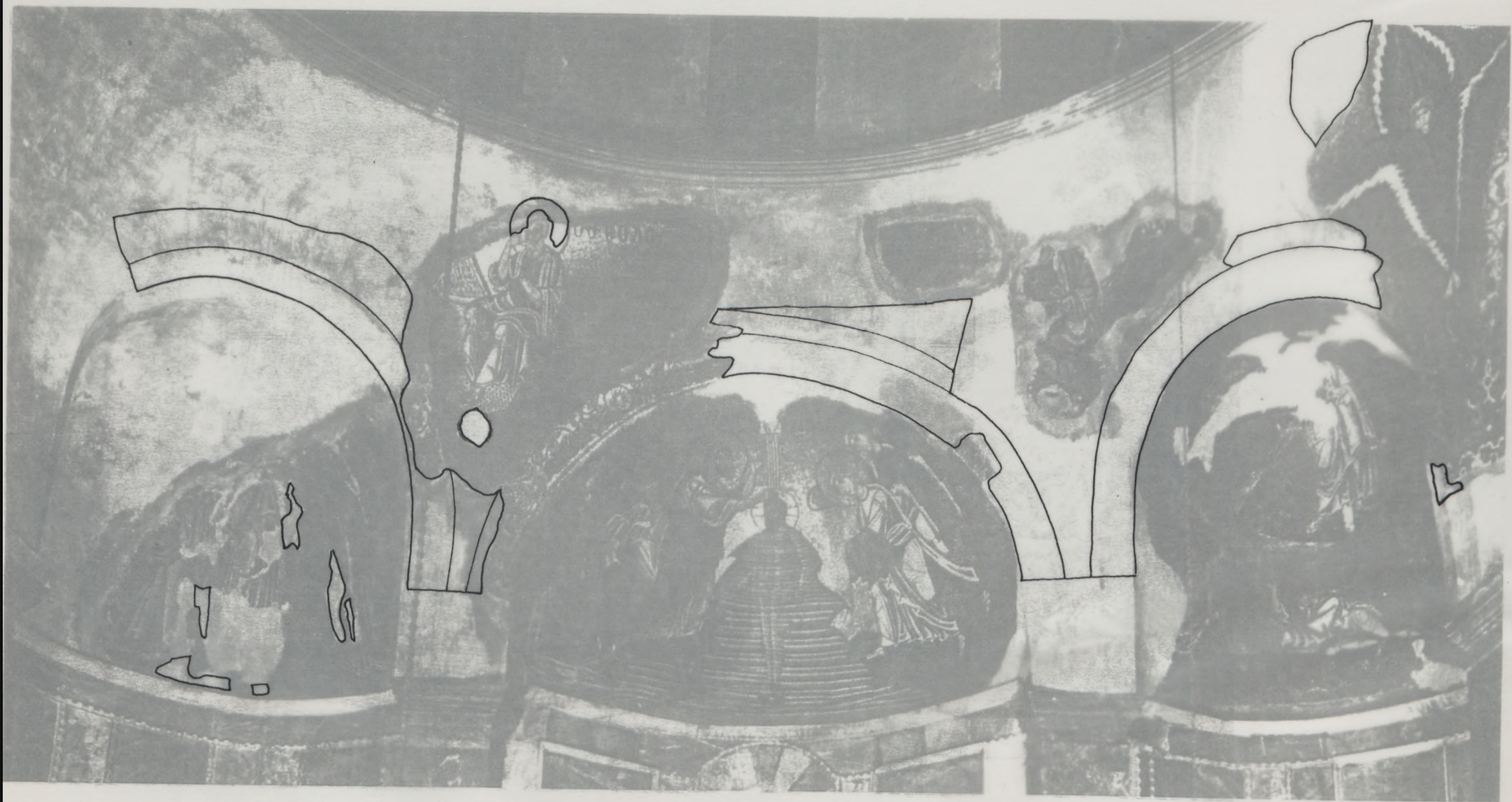

Κυρίως Ναός
Γενικές

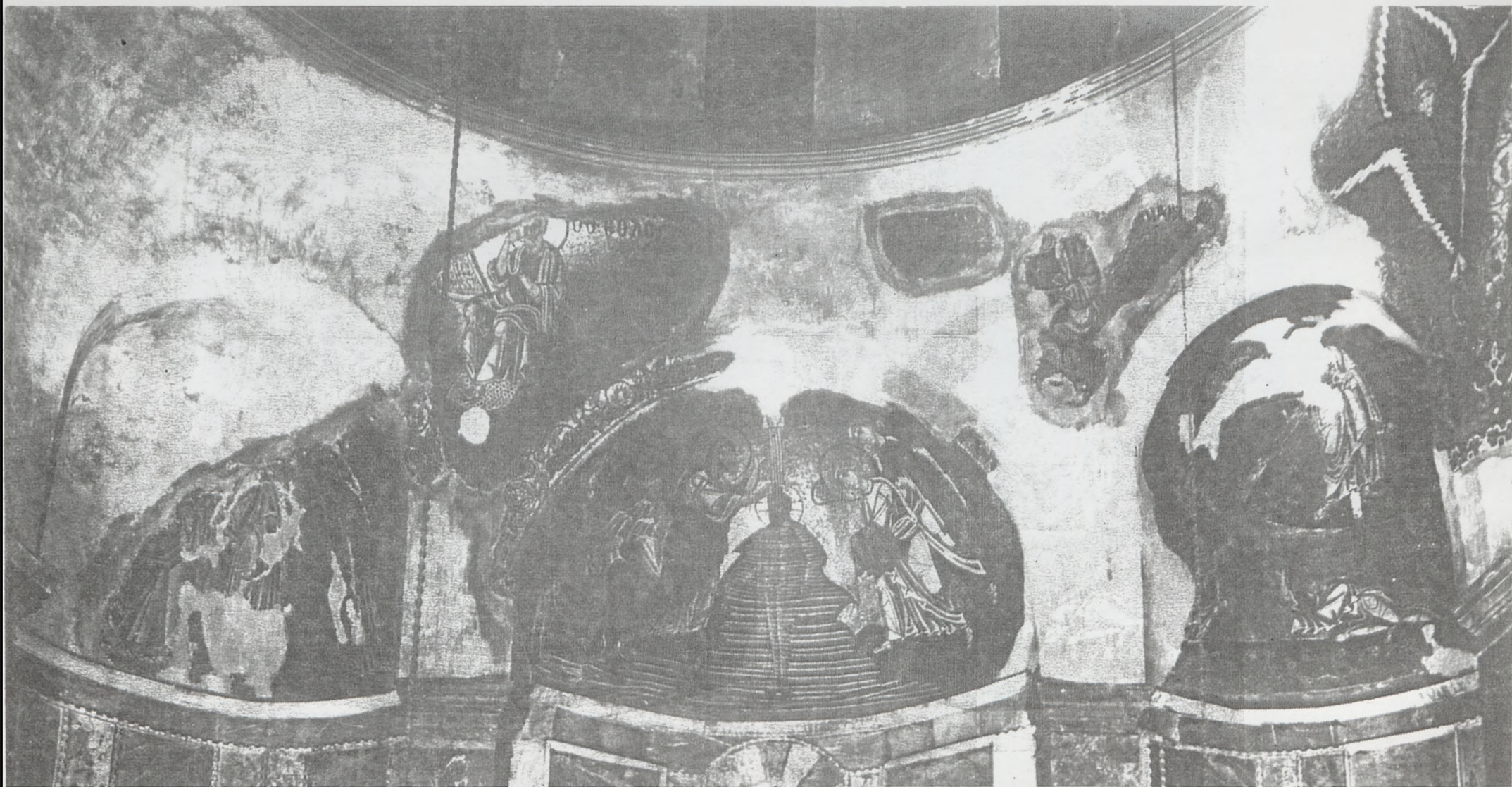

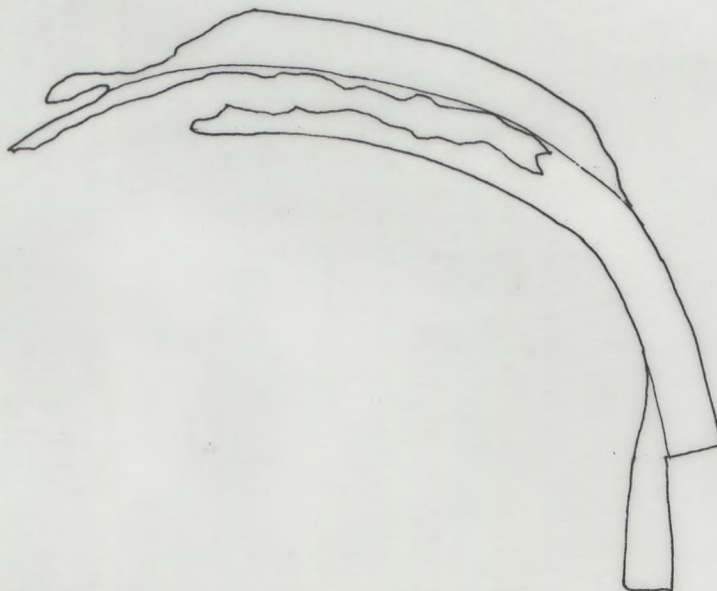
Κυρίως ναός. Οψη προς τα νότια.

Κυρίως ναός. Οψη προς τα νότια.

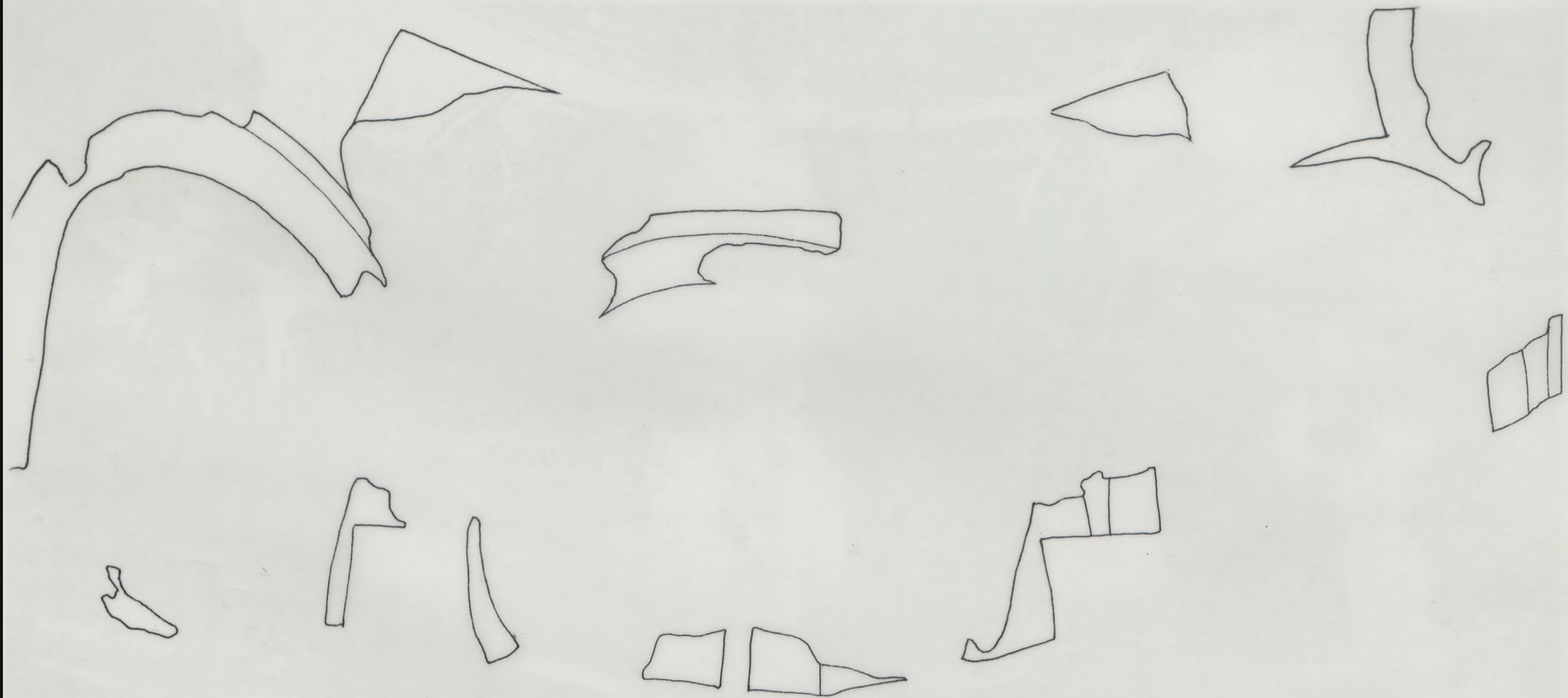
Κυρίως ναός. Οψη προς τα βόρεια.

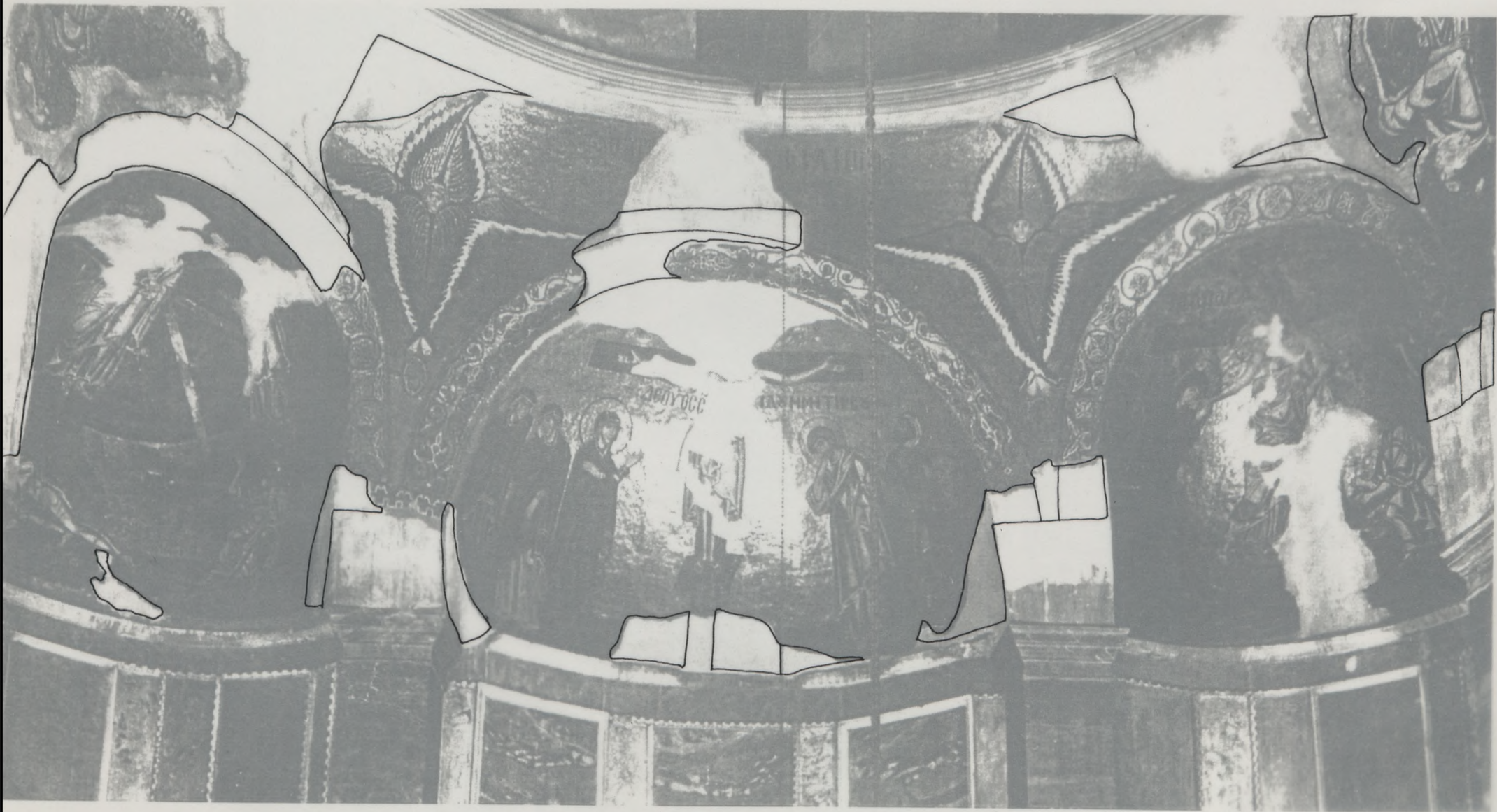

Κυρίως ναός. Οψη προς τα βόρεια.

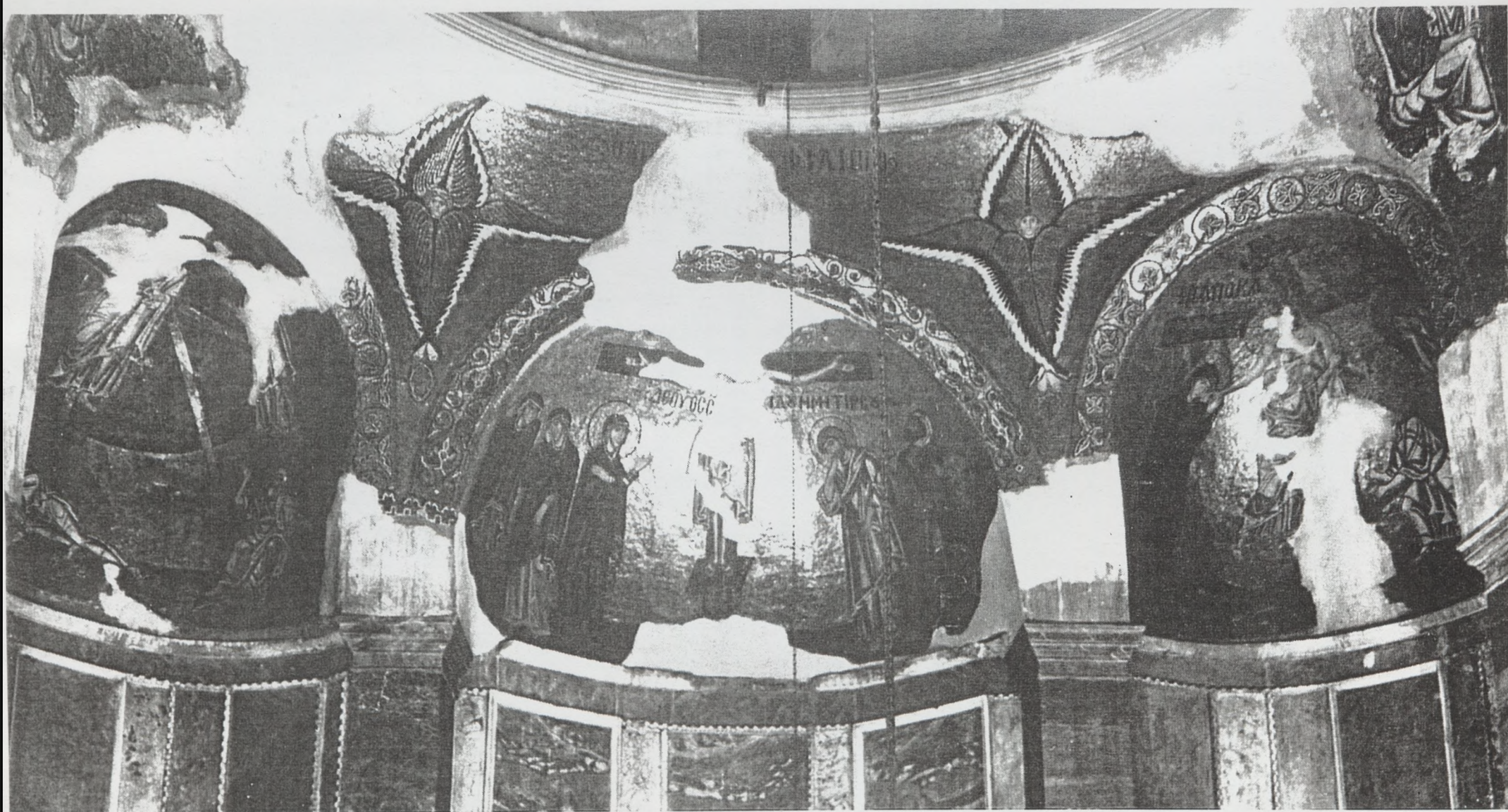

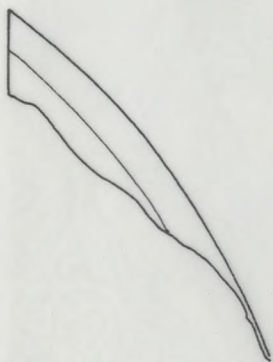
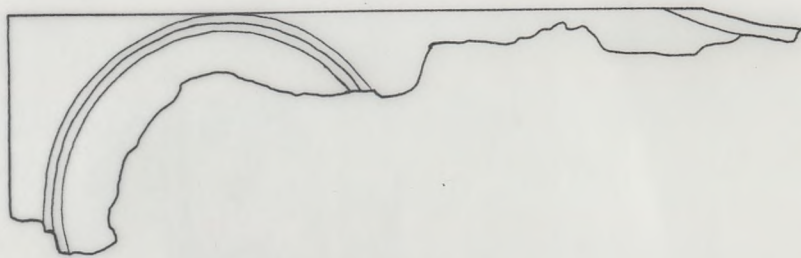
Κυρίως ναός. Οψη προς τα δυτικά.

Κυρίως ναός. Οψη προς τα δυτικά.

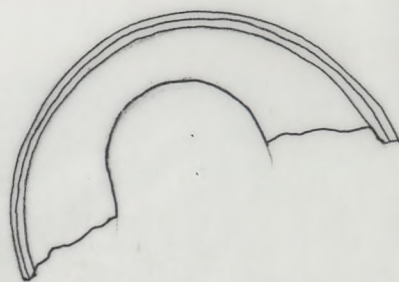

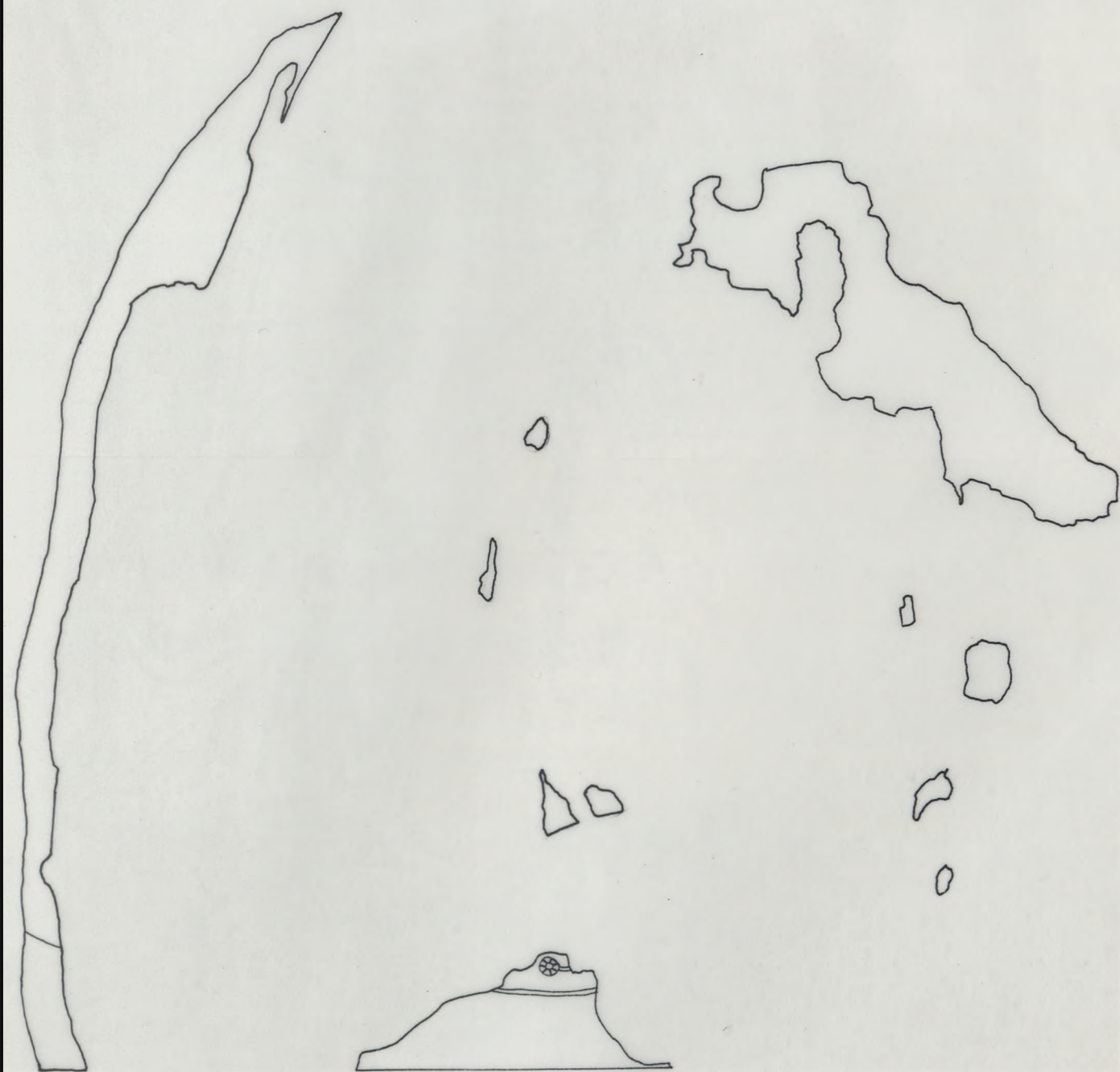

1

Κυρίως Ναός
Ο Ευαγγελισμός

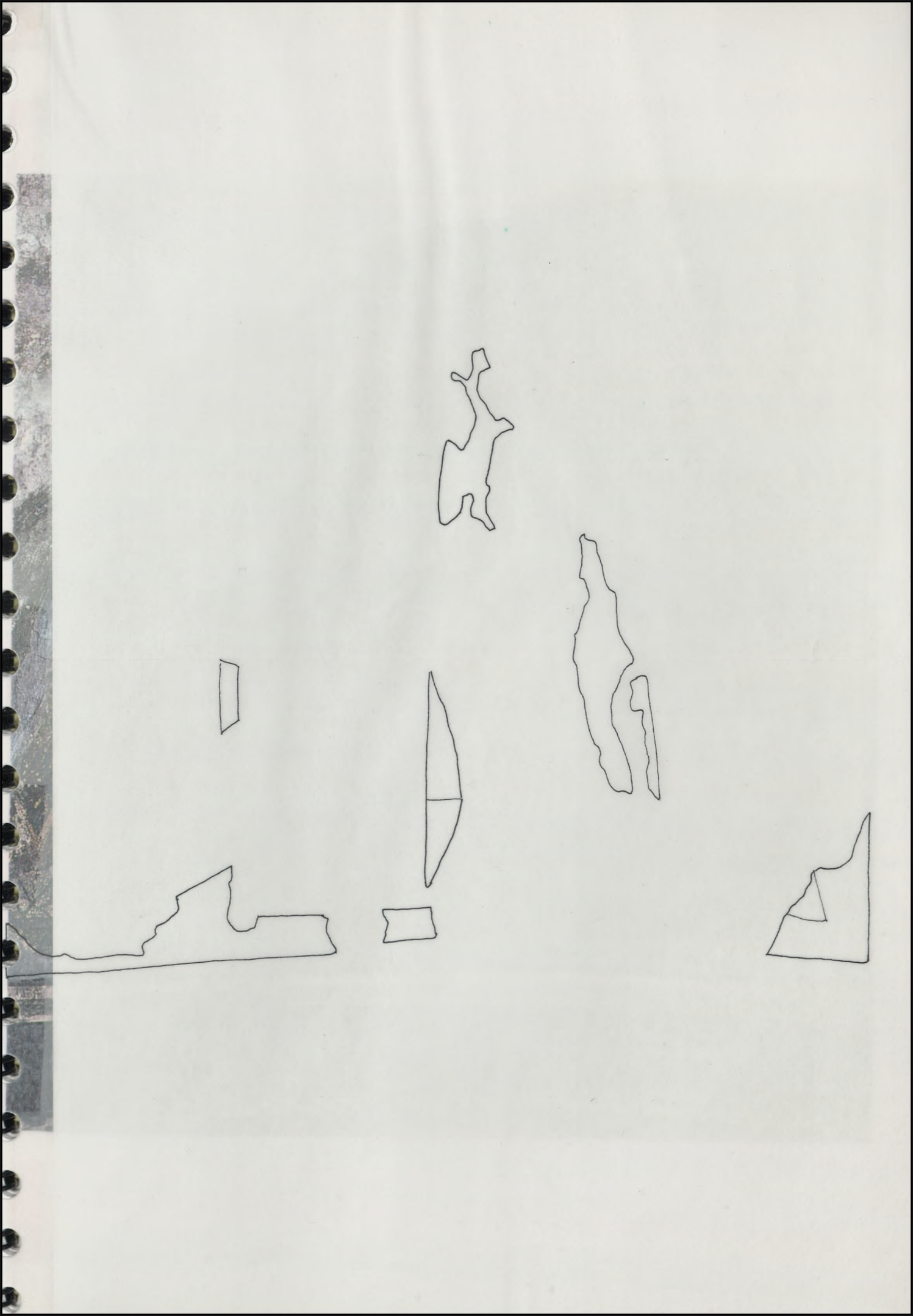

2

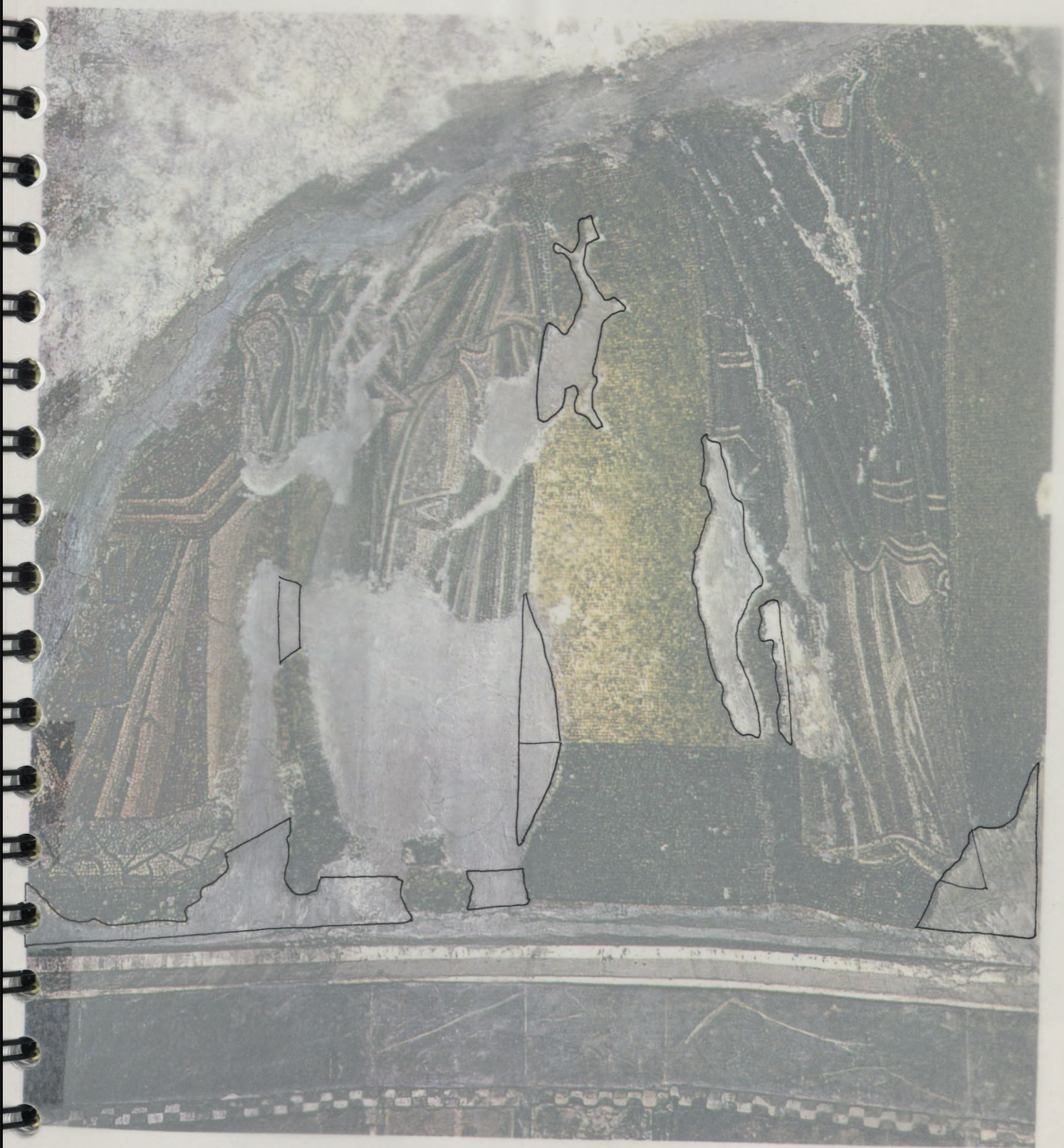
Κυρίως Ναός

Η Υπαπαντή

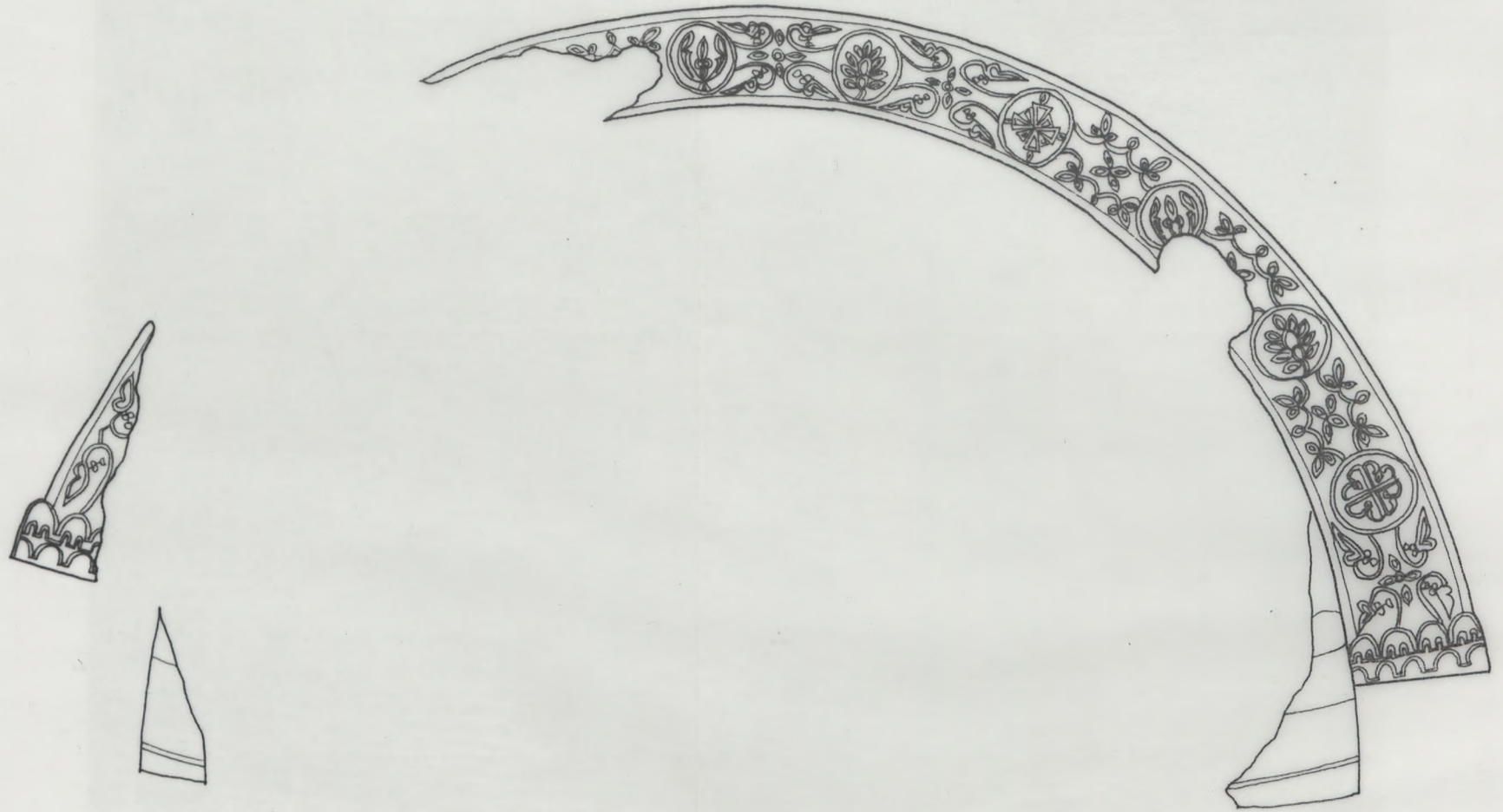

3

Κυρίως Ναός
Η Βάπτιση

4

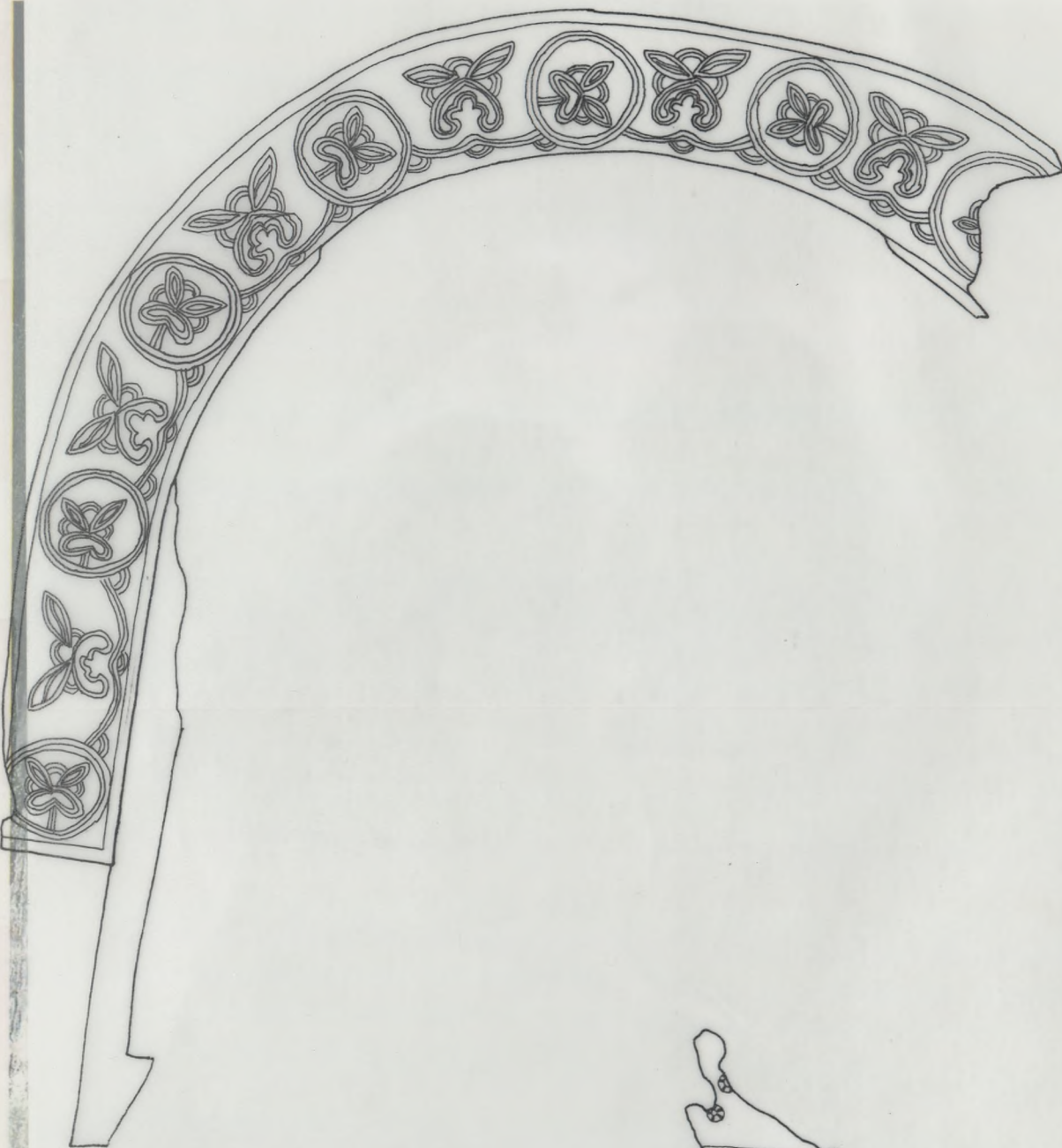
Κυρίως Ναός
Η Μεταμόρφωση

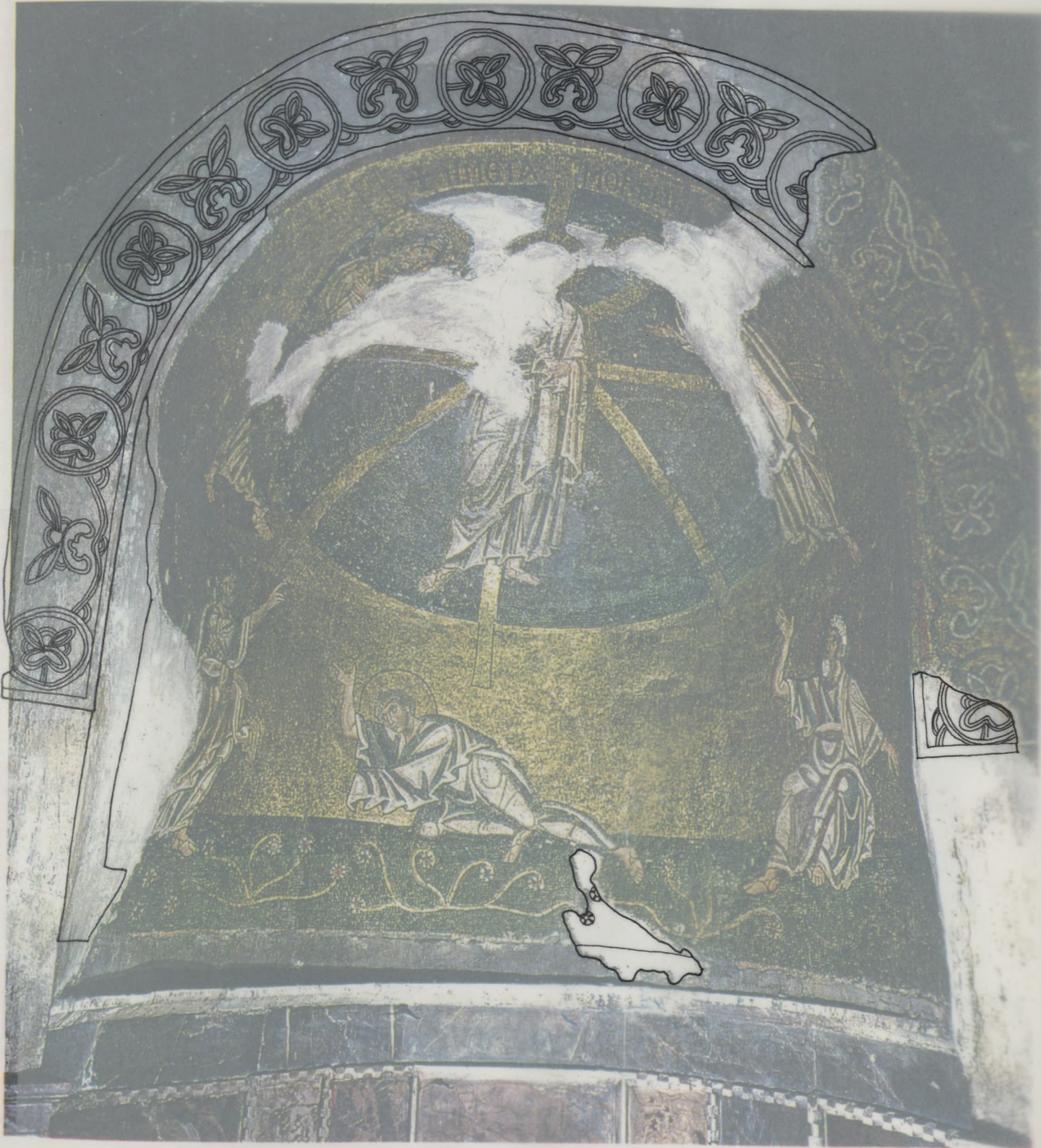
4

Κυρίως Ναός
Η Μεταμόρφωση

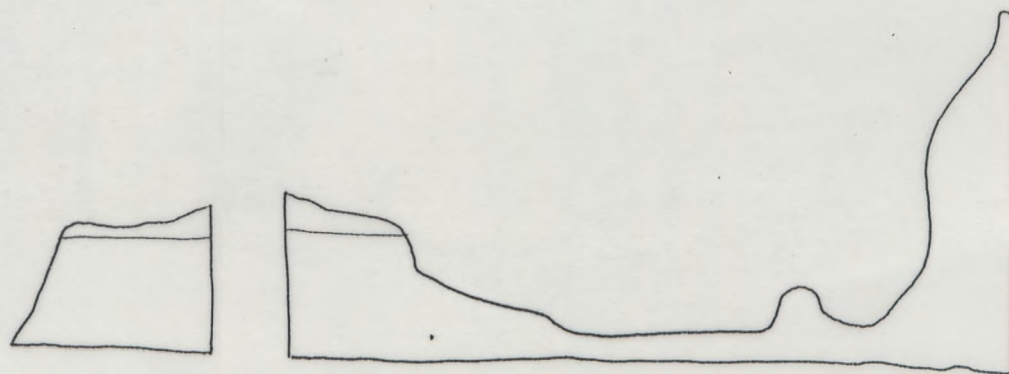

5

Κυρίως Ναός
Η Σταύρωση

6

Κυρίως Ναός
Η Αποκαθήλωση

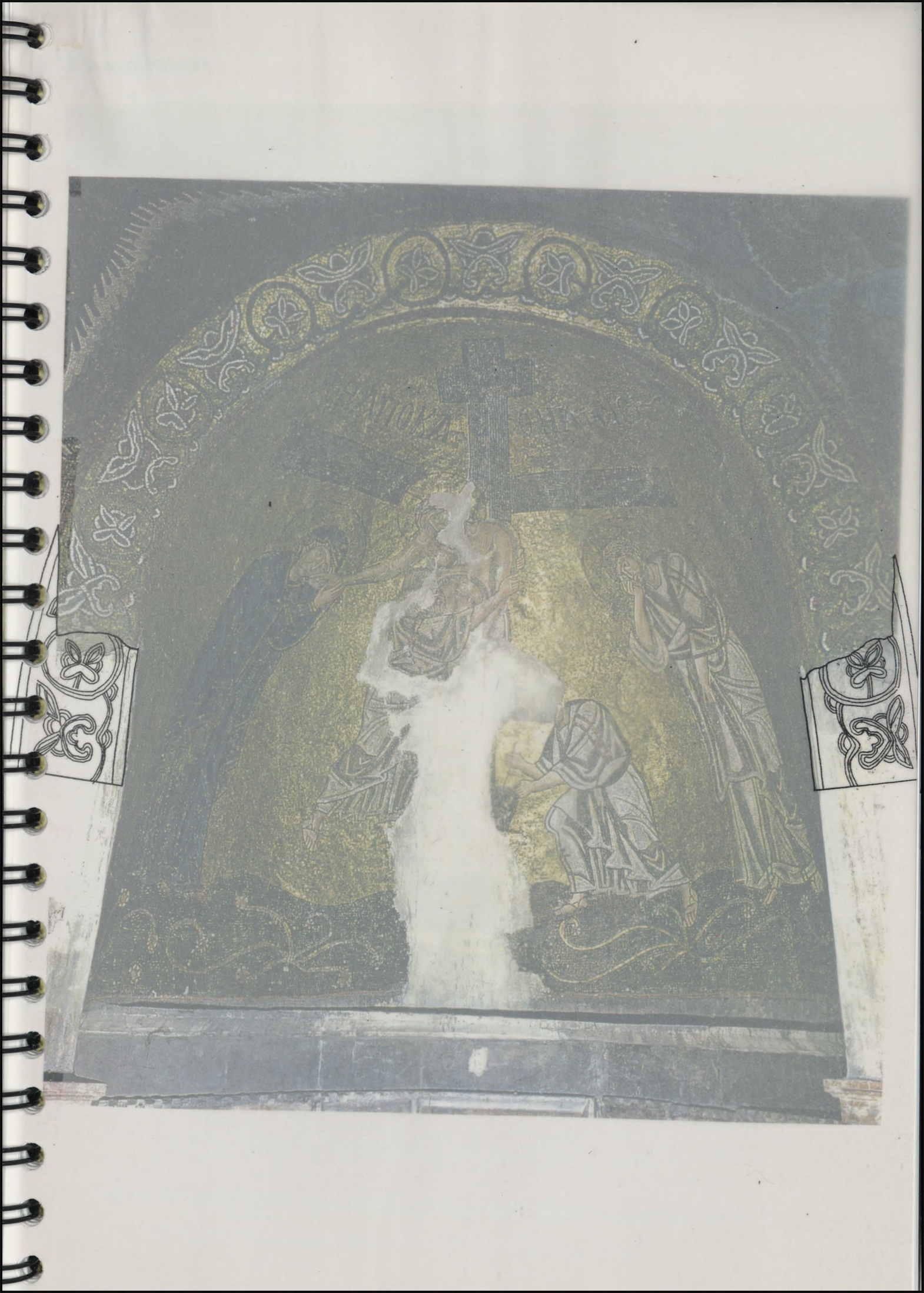
6

Κυρίως Ναός
Η Αποκαθήλωση

Η ΕΙΣ ΑΔΟΥ ΚΑΘΟΔΟΣ

7

Κυρίως Ναός
Η Εἰς Ἀδου Κάθοδος

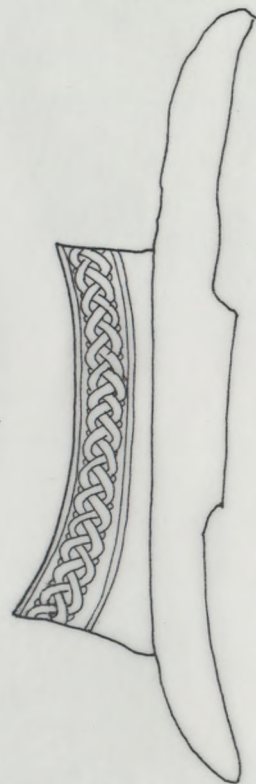
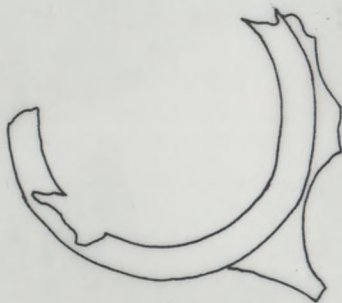

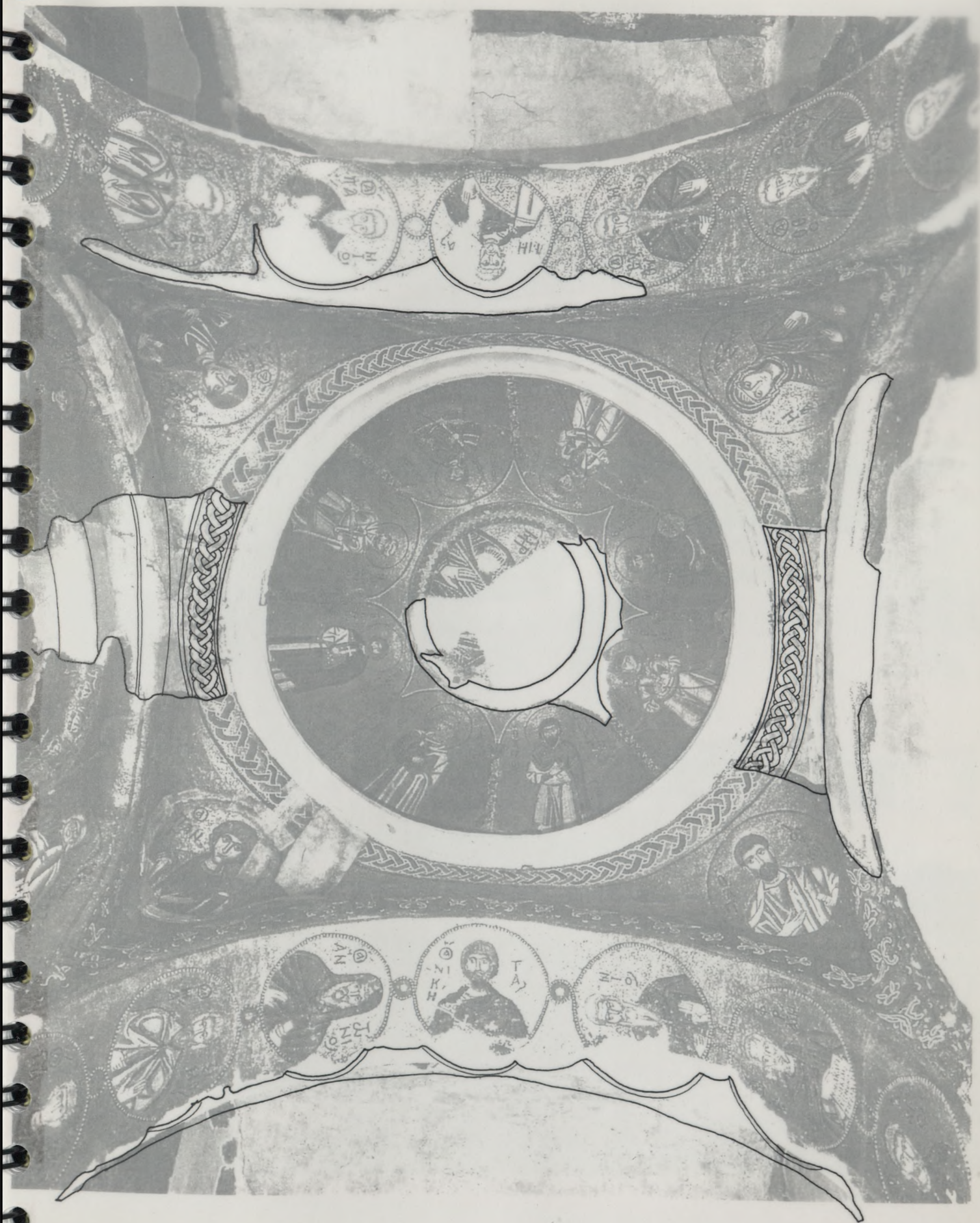

Εσωνάρθηκας
Γενικές

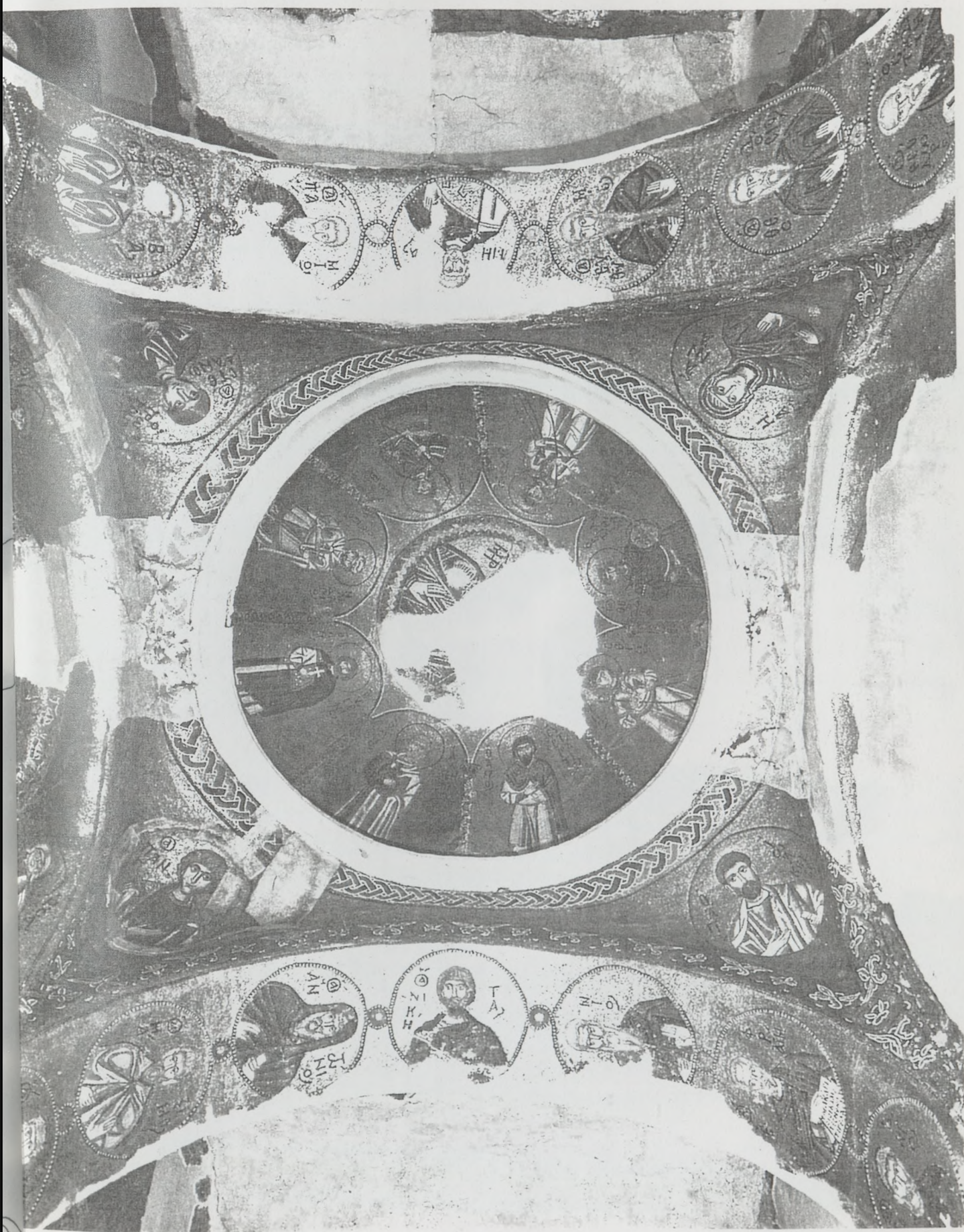

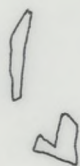
Εσωνάρθηκας.

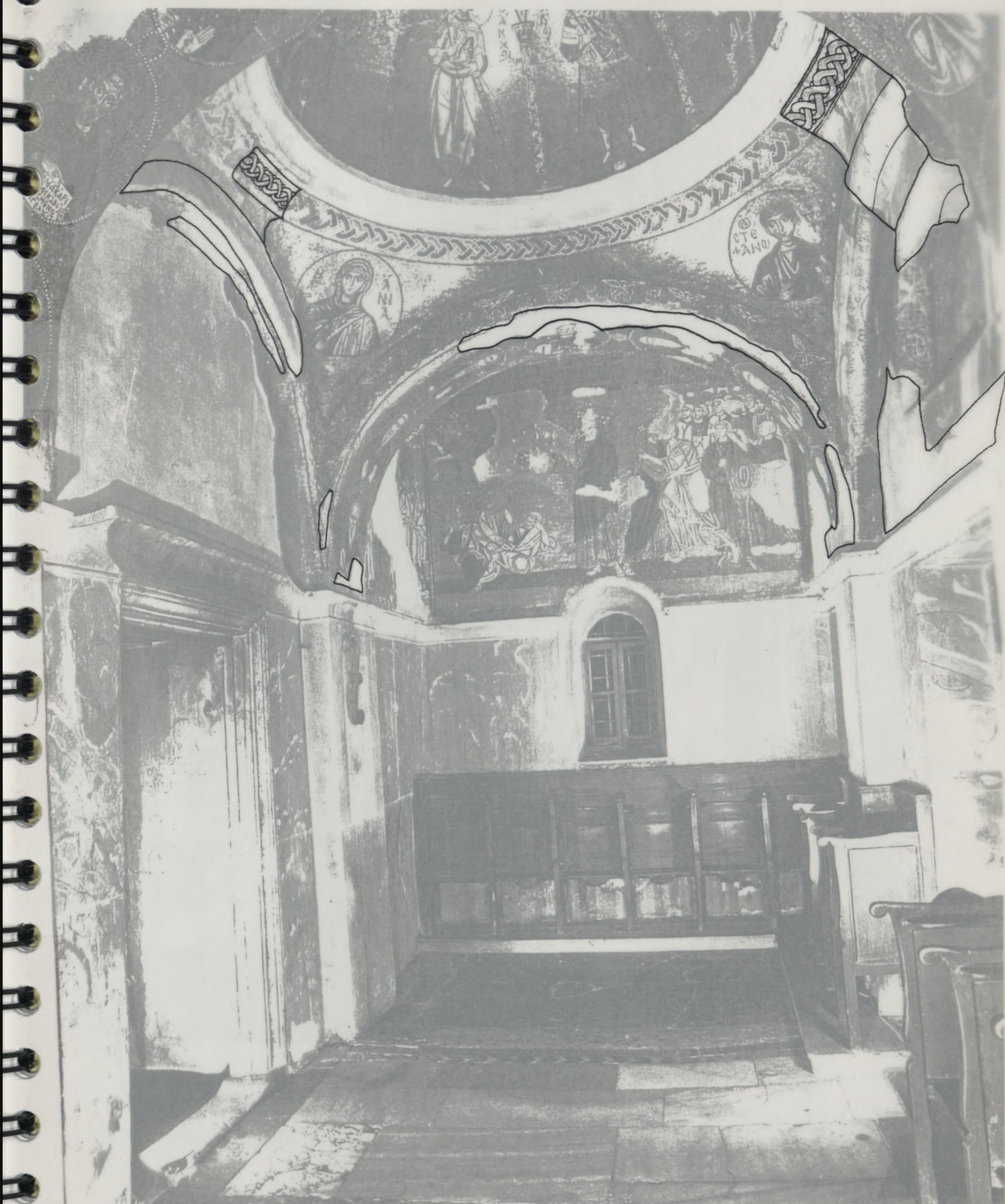

Εσωνάρθηκας.

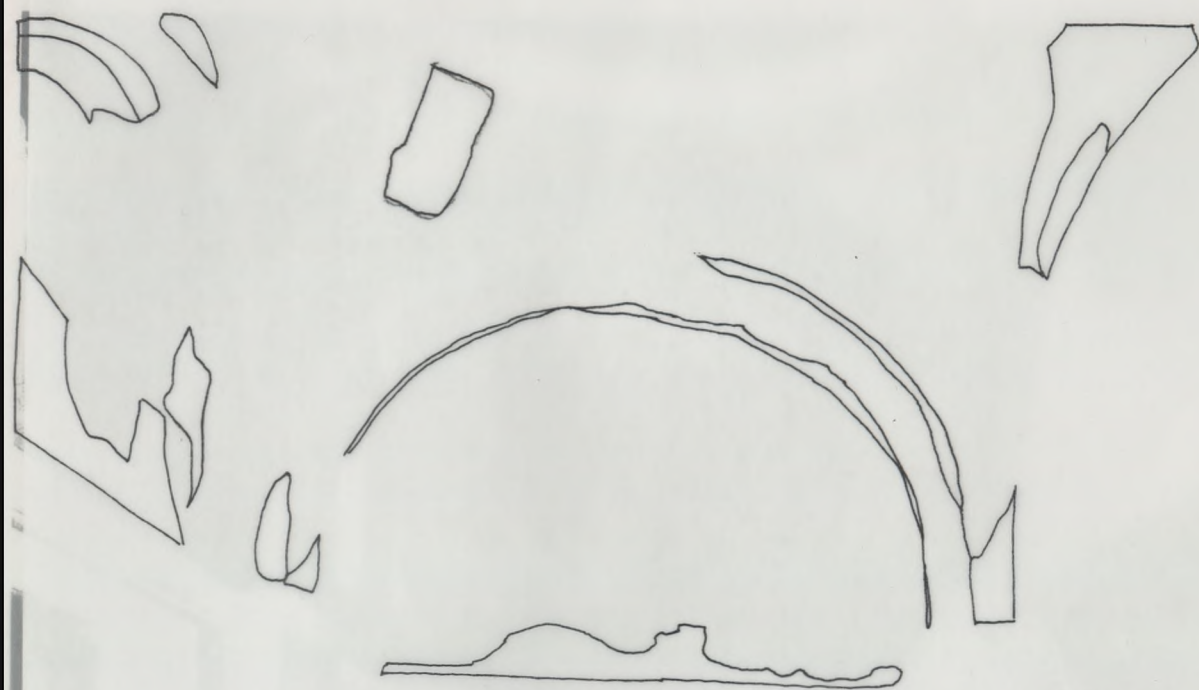
Εσωνάρθηκας. Οψη προς τα νότια.

Εσωνάρθηκας. Οψη προς τα νότια.

Εσωνάρθηκας. Οψη προς τα βόρεια.

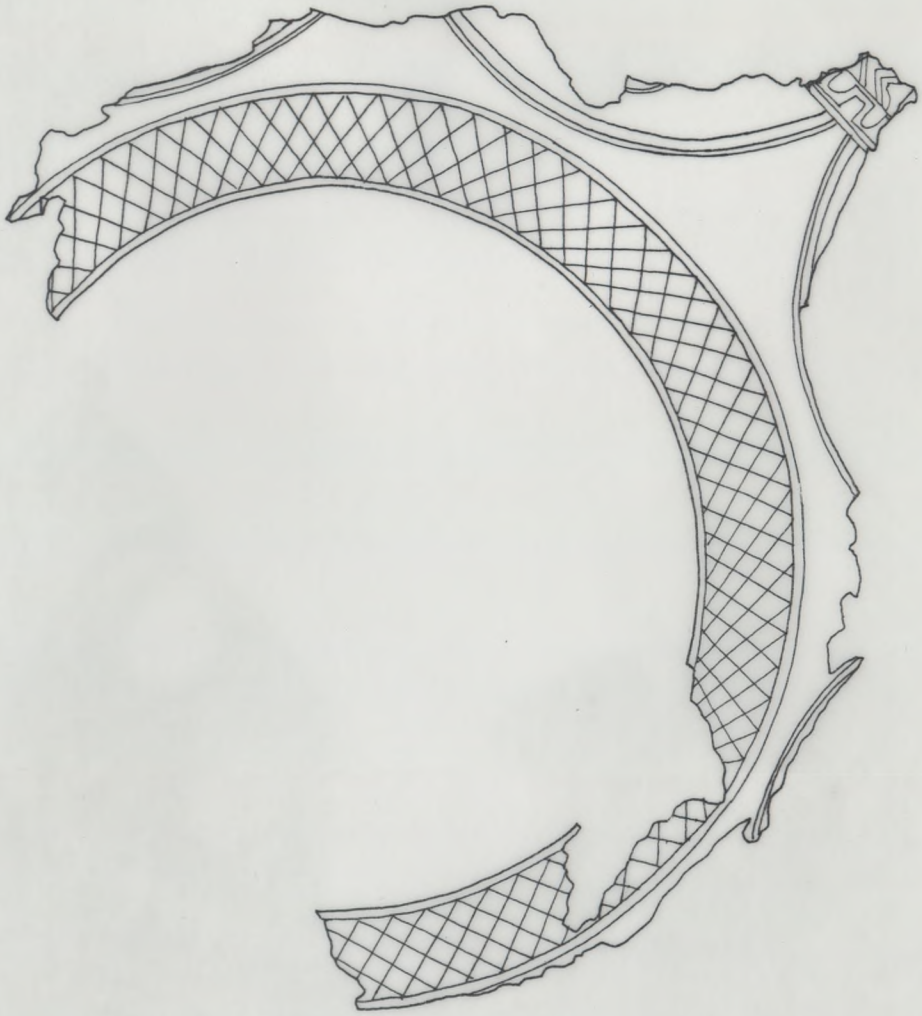
Εσωνάρθηκας. Οψη προς τα βόρεια.

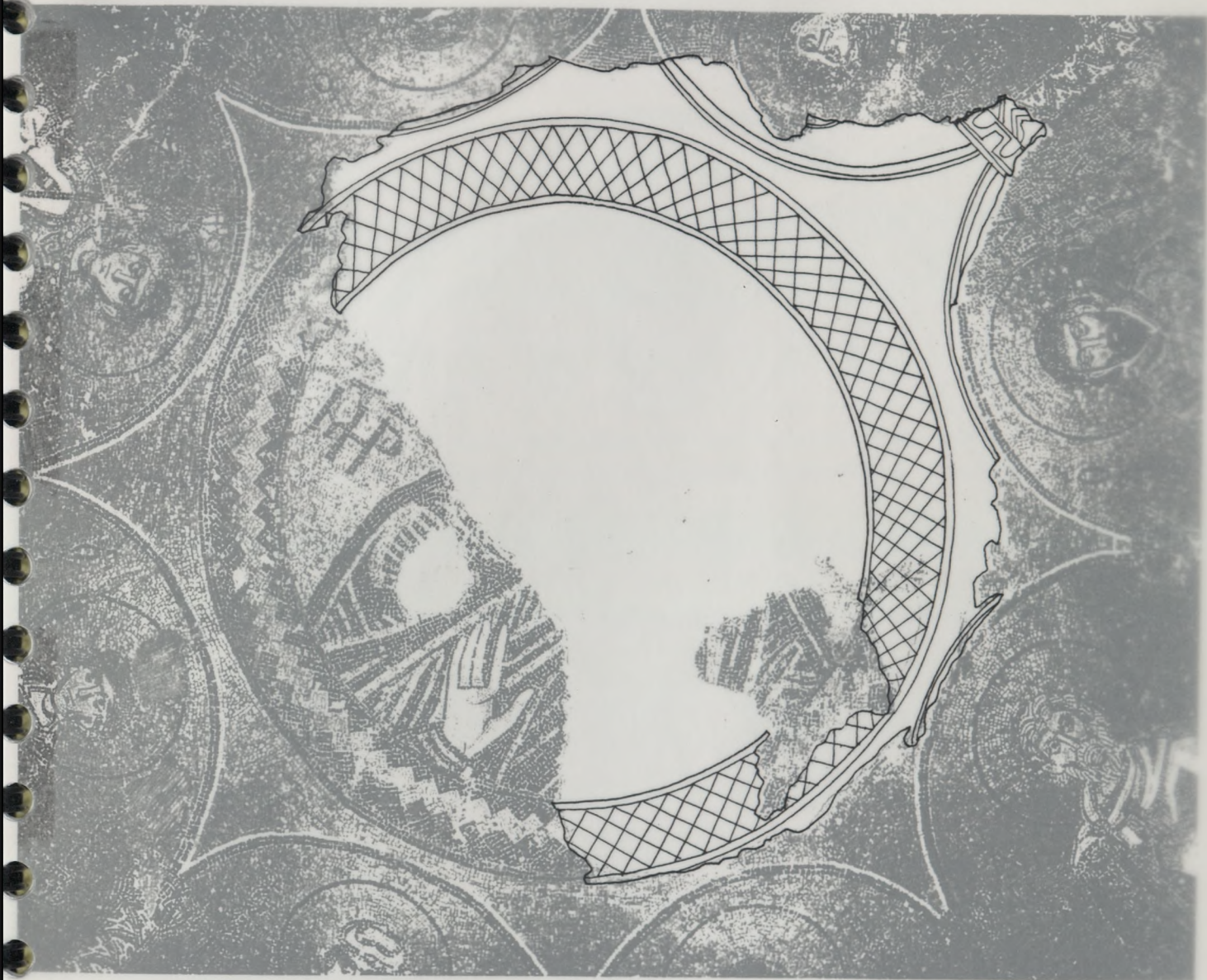
Εσωνάρθηκας

Οι μορφές του τρουλλίσκου

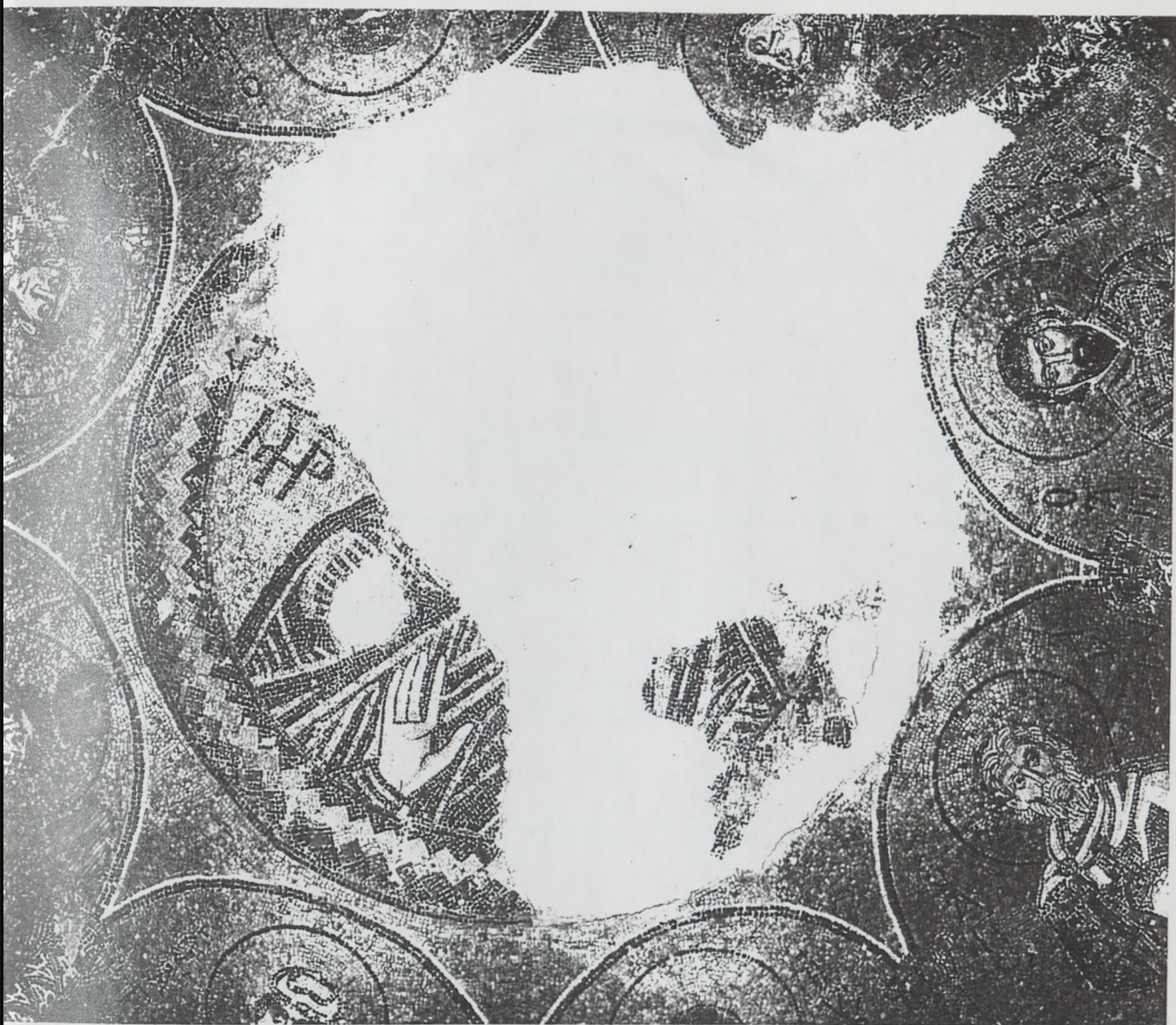

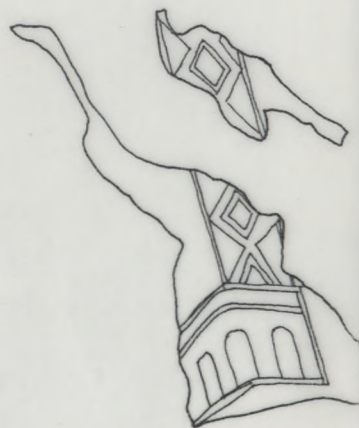

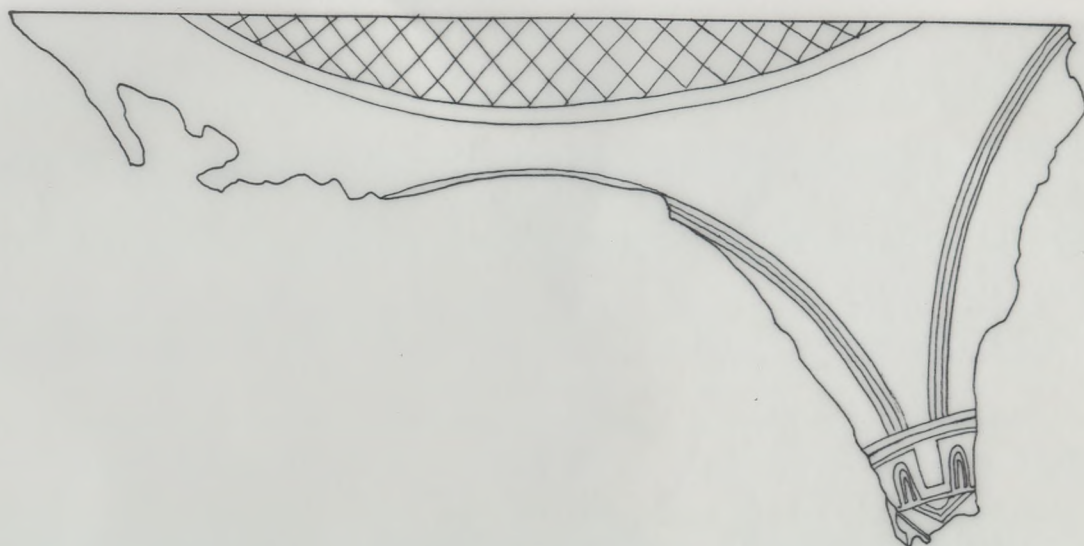

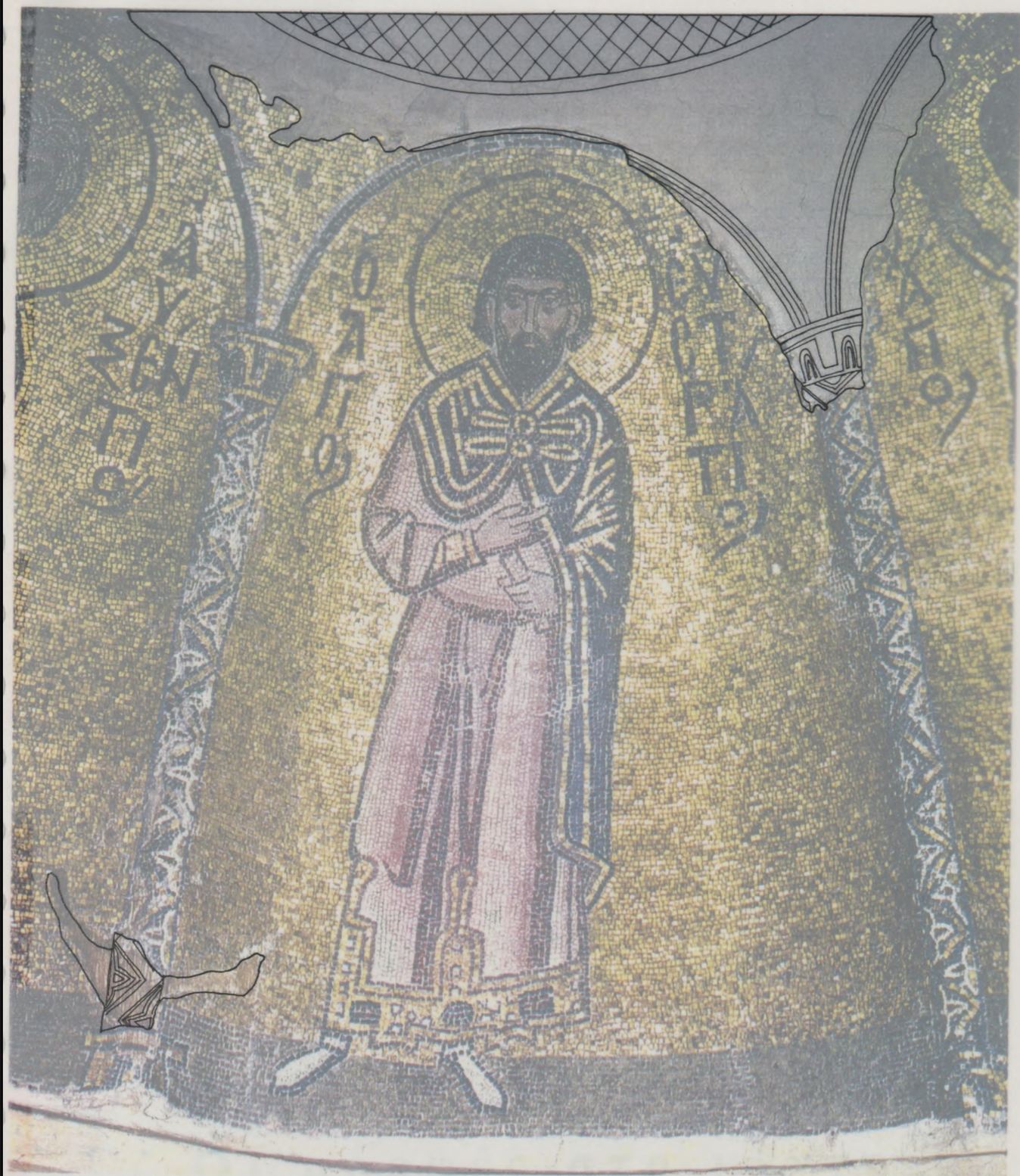

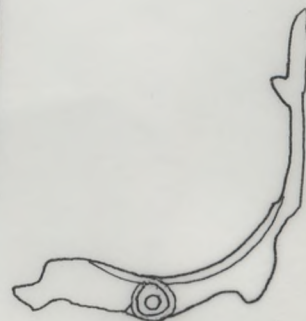
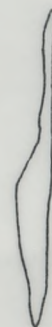
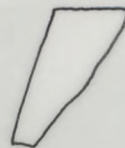
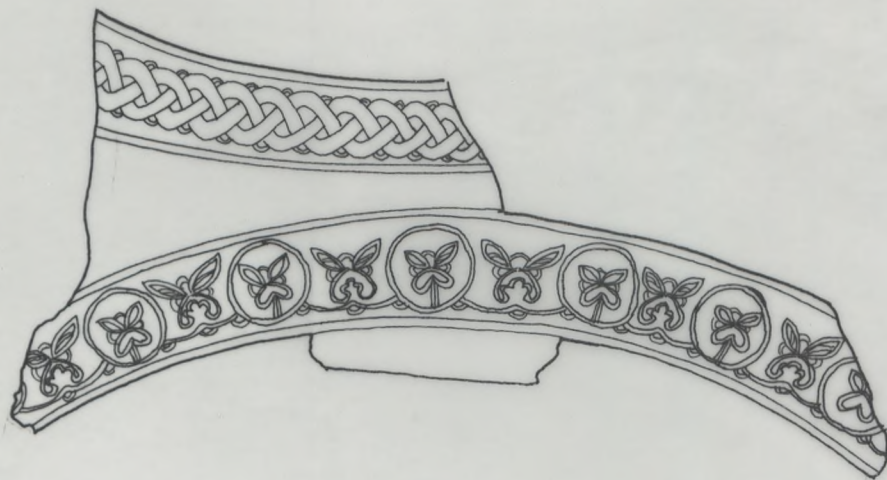
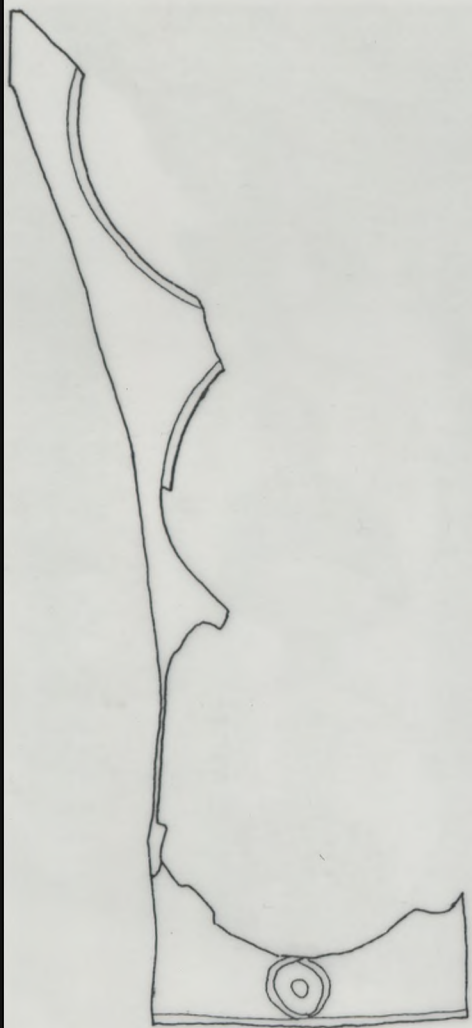

Εσωνάρθηκας
Οι μορφές στο κεντρικό
τμήμα

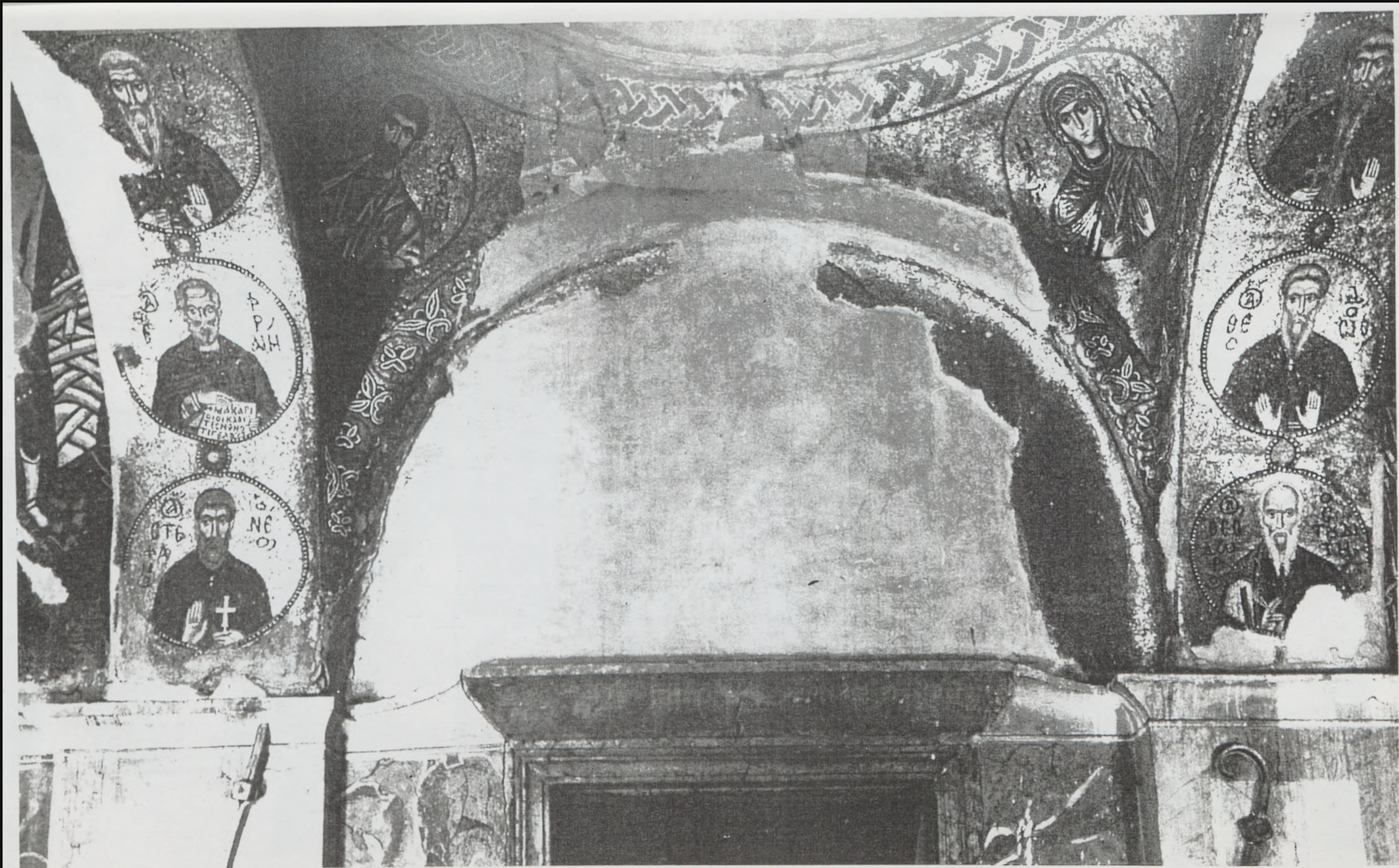

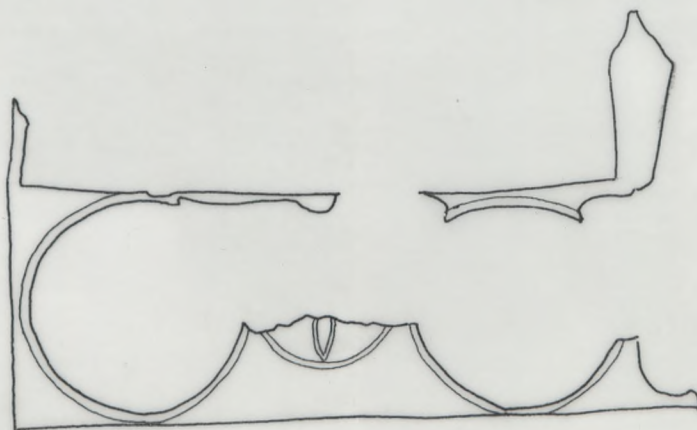
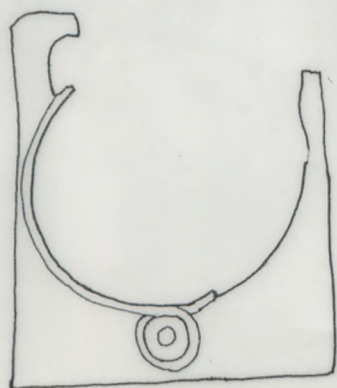
Εσωνάρθηκας. Κεντρικό τμήμα. Οψη προς τα ανατολικά.

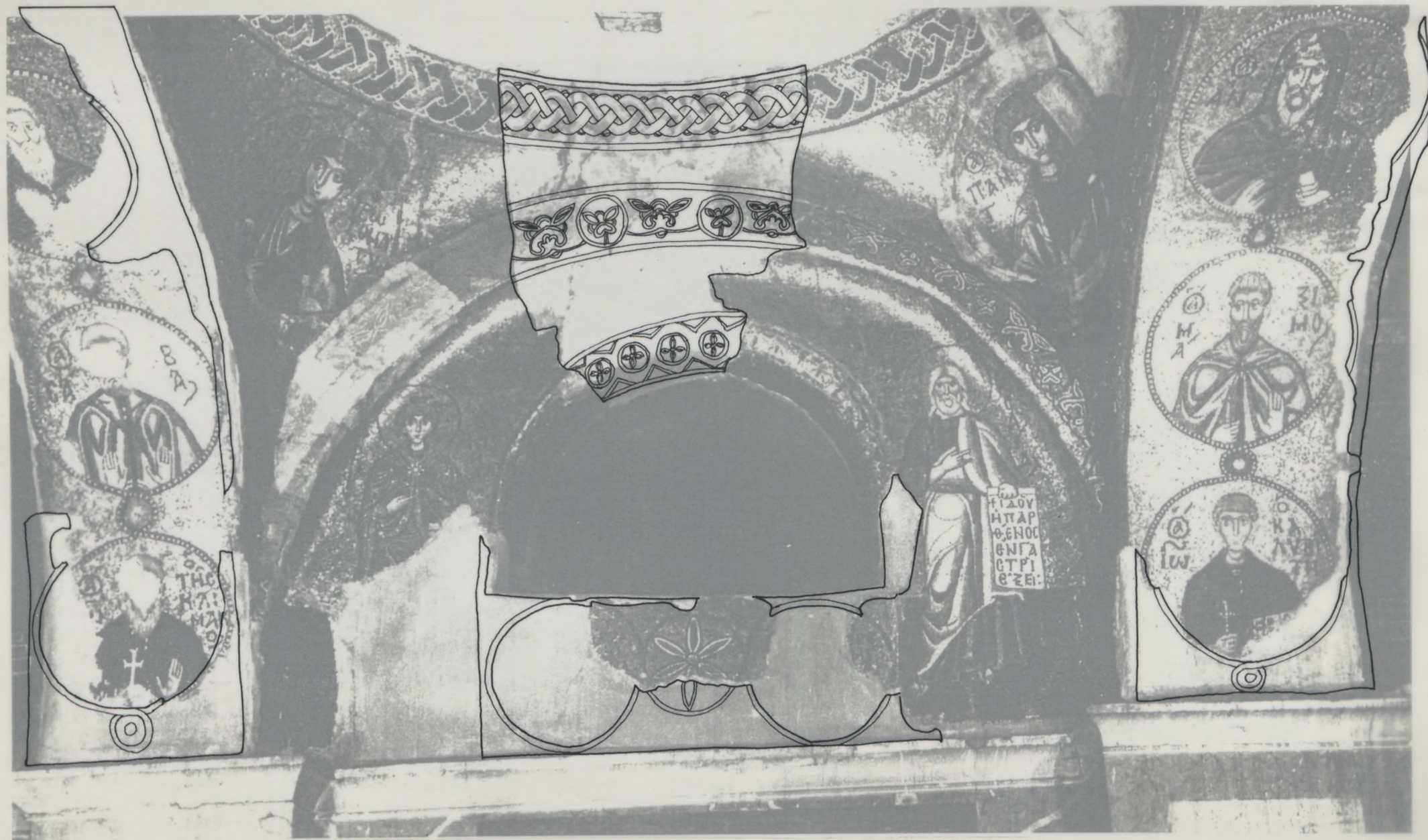

Εσωνάρθηκας. Κεντρικό τμήμα. Οψη προς τα ανατολικά.

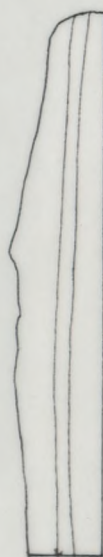
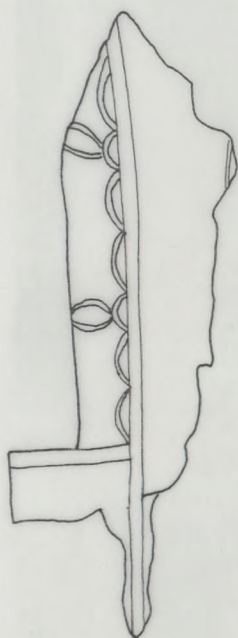
Εσωνάρθηκας. Κεντρικό τμήμα. Οψη προς τα δυτικά.

Εσωνάρθηκας. Κεντρικό τμήμα. Οψη προς τα δυτικά.

Εσωνάρθηκας
Στηθάρια στα σφαιρικά
τρίγωνα

Ο Άγιος Παντελεήμων.

Ο Άγιος Παντελεήμων.

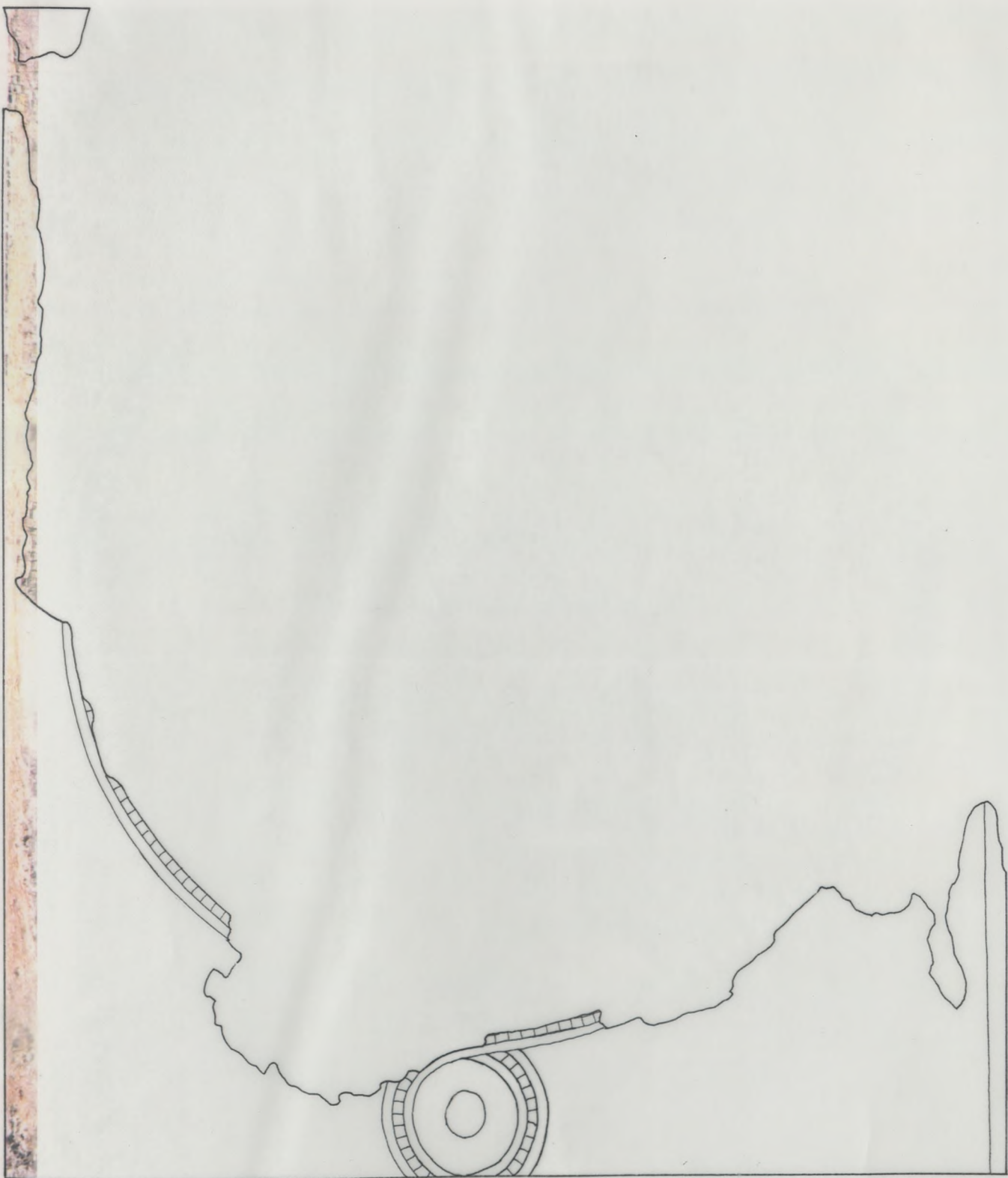

Εσωνάρθηκας

Στηθάρια αγίων στα τόξα

Βορινό τόξο

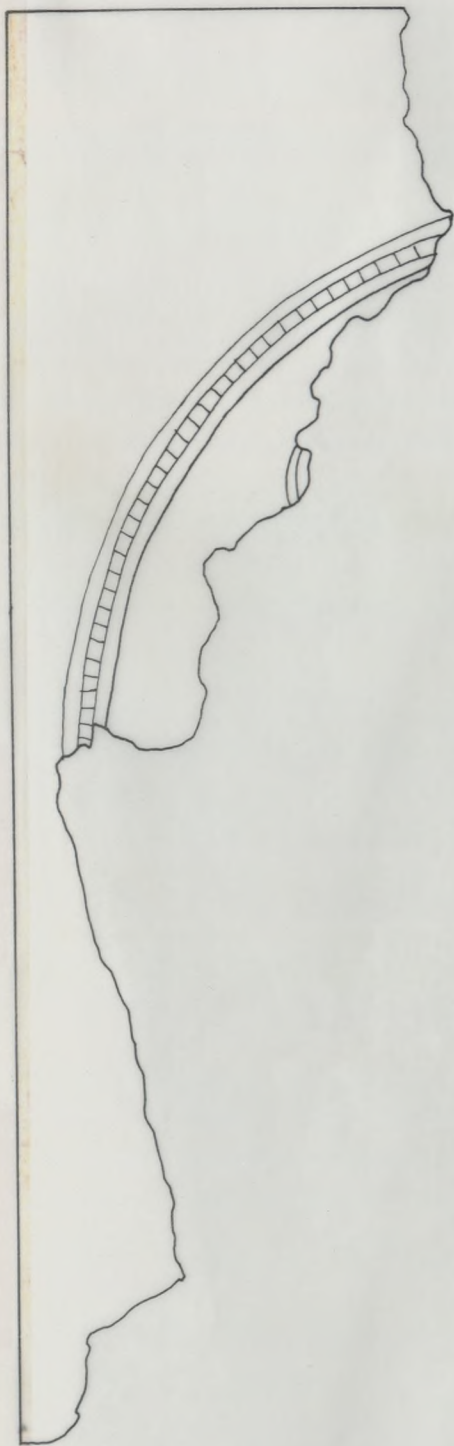

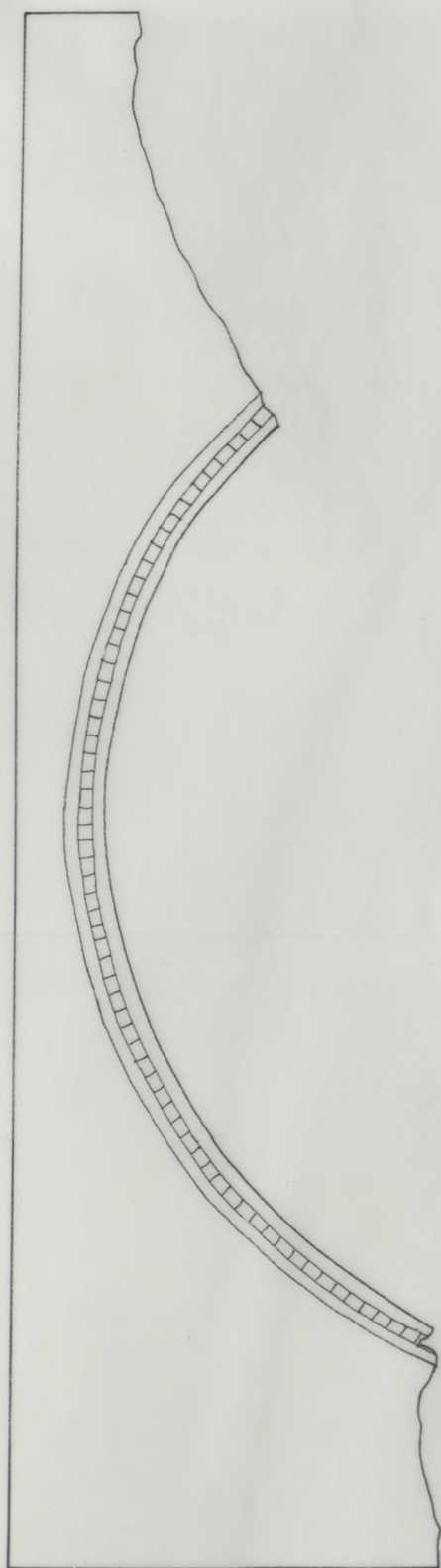

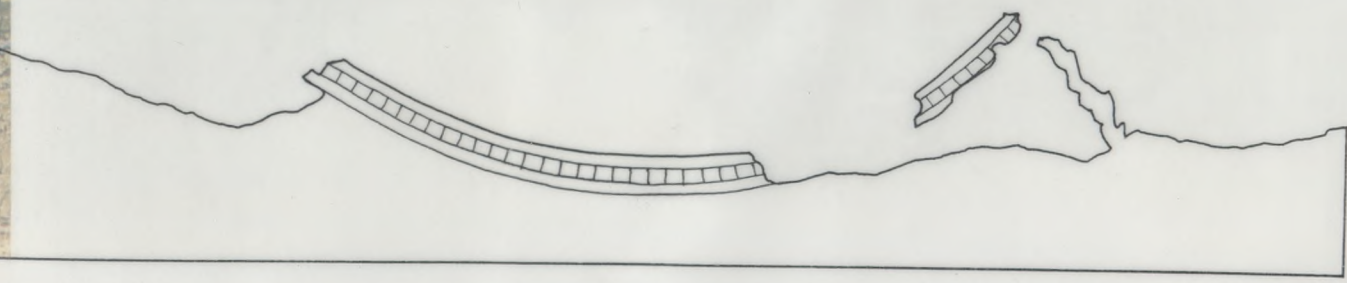

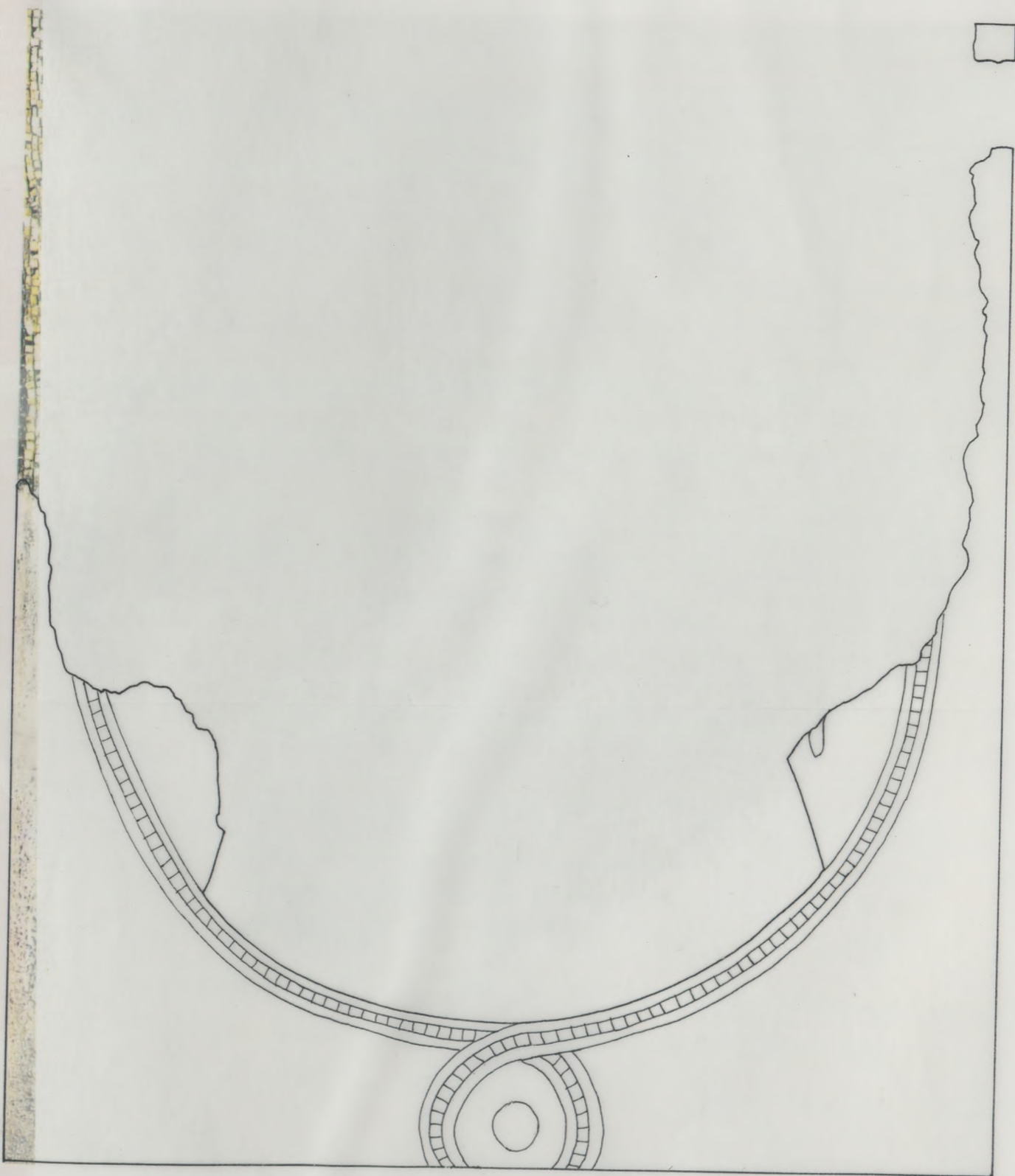

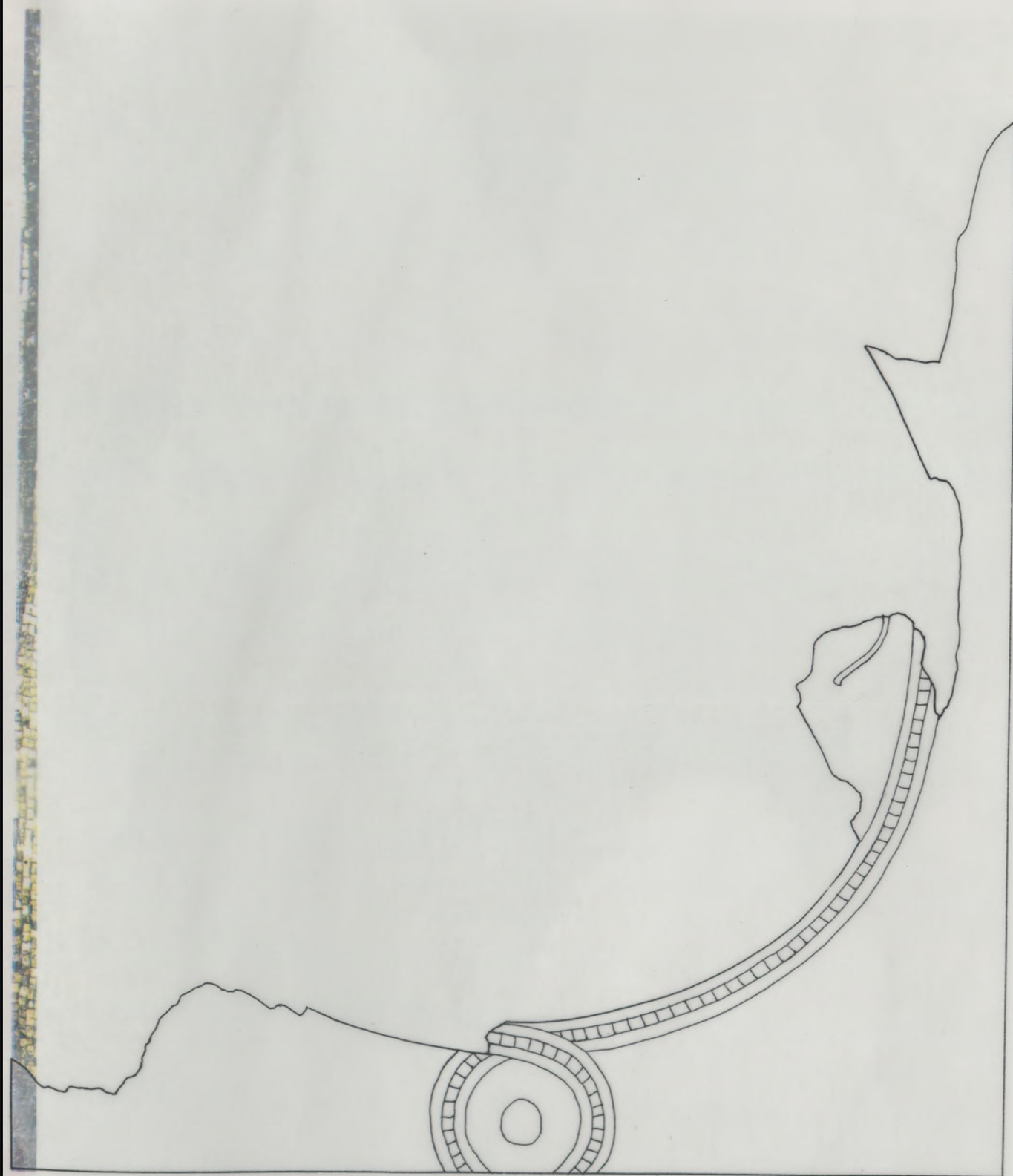

Εσωνάρθηκας
Στηθάρια αγίων στα τόξα
Νότιο τόξο

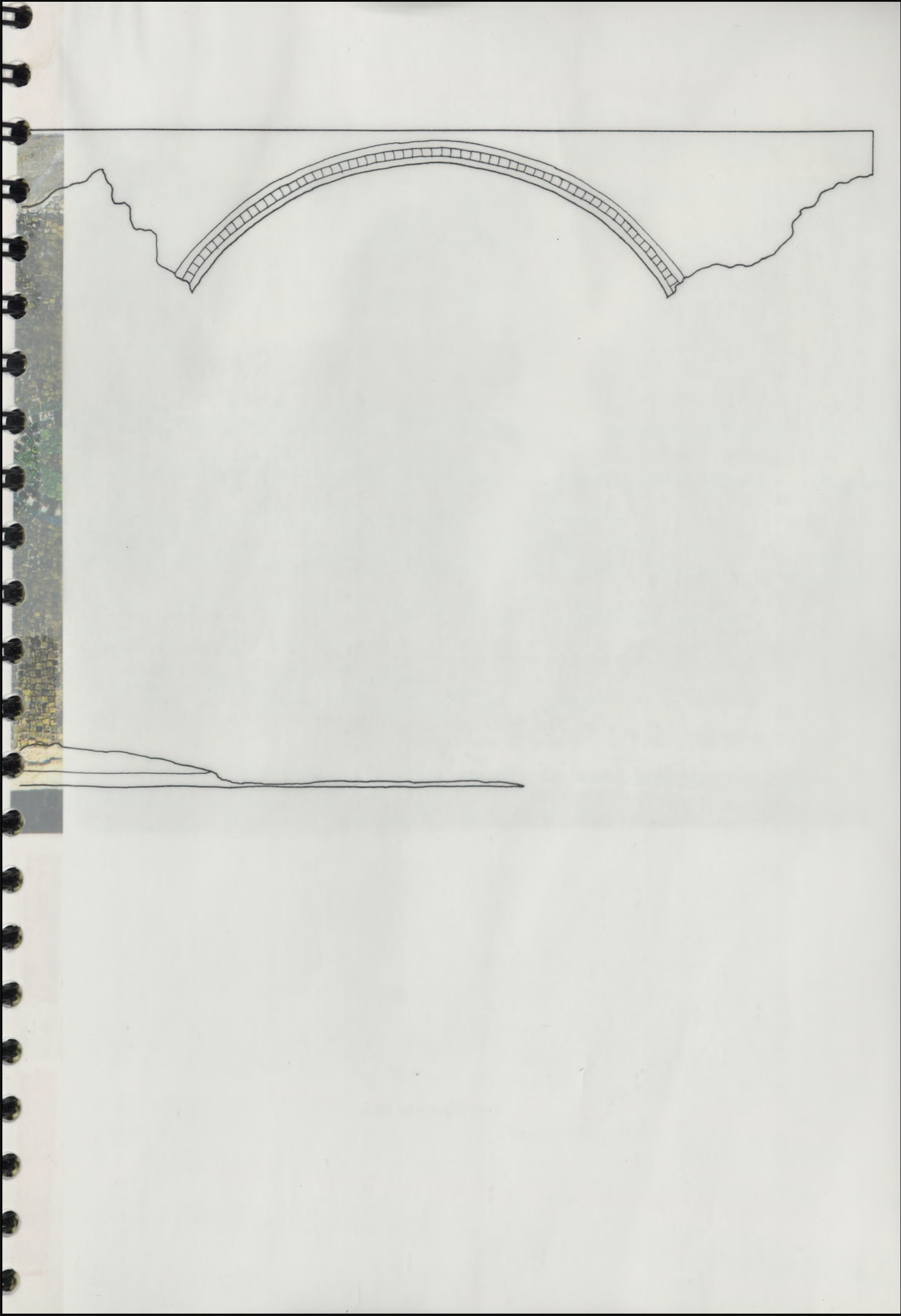

75 Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης

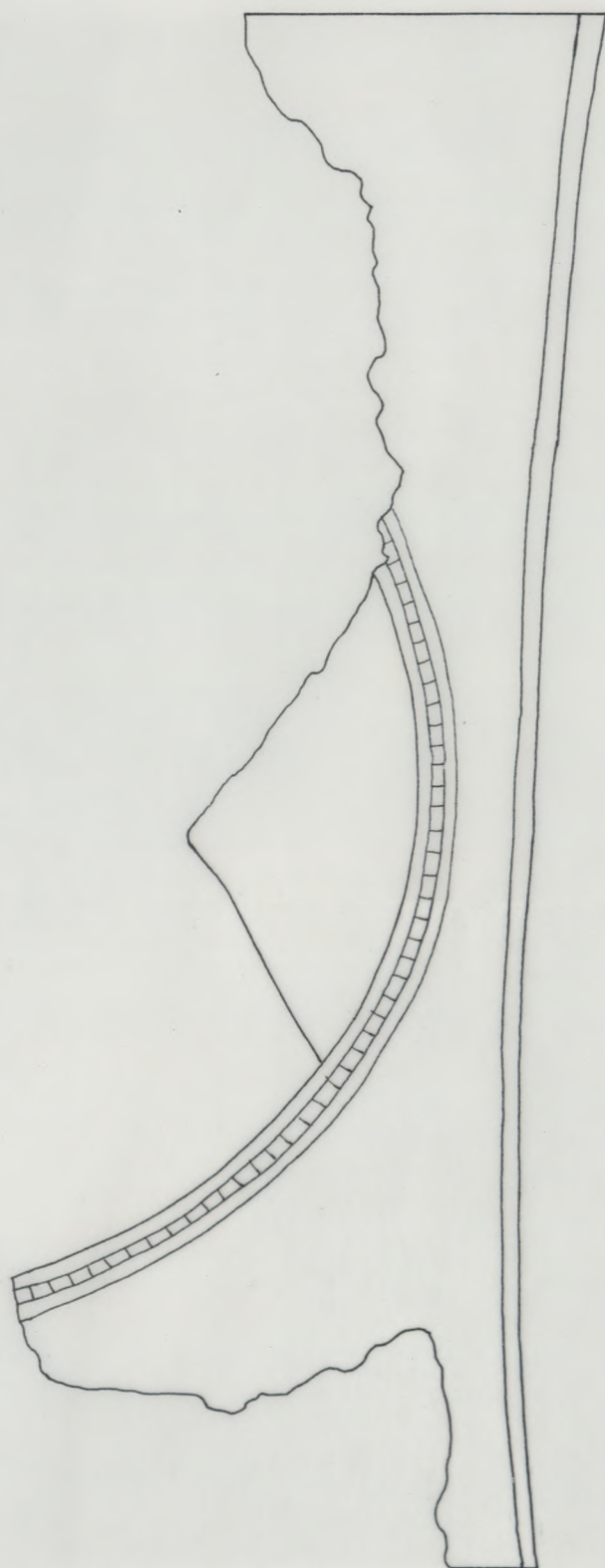
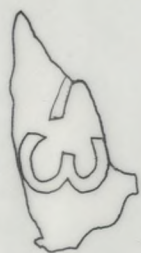

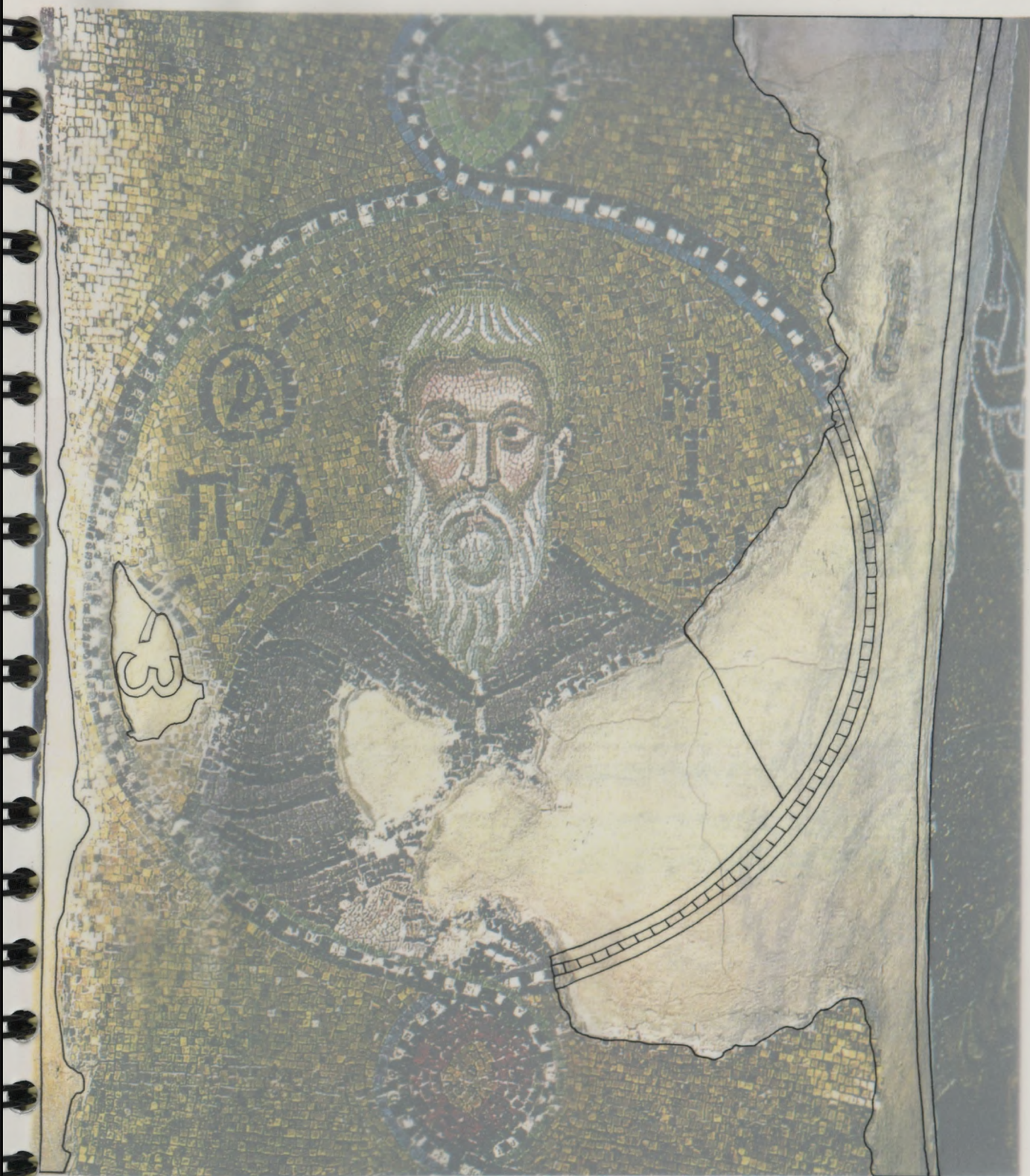

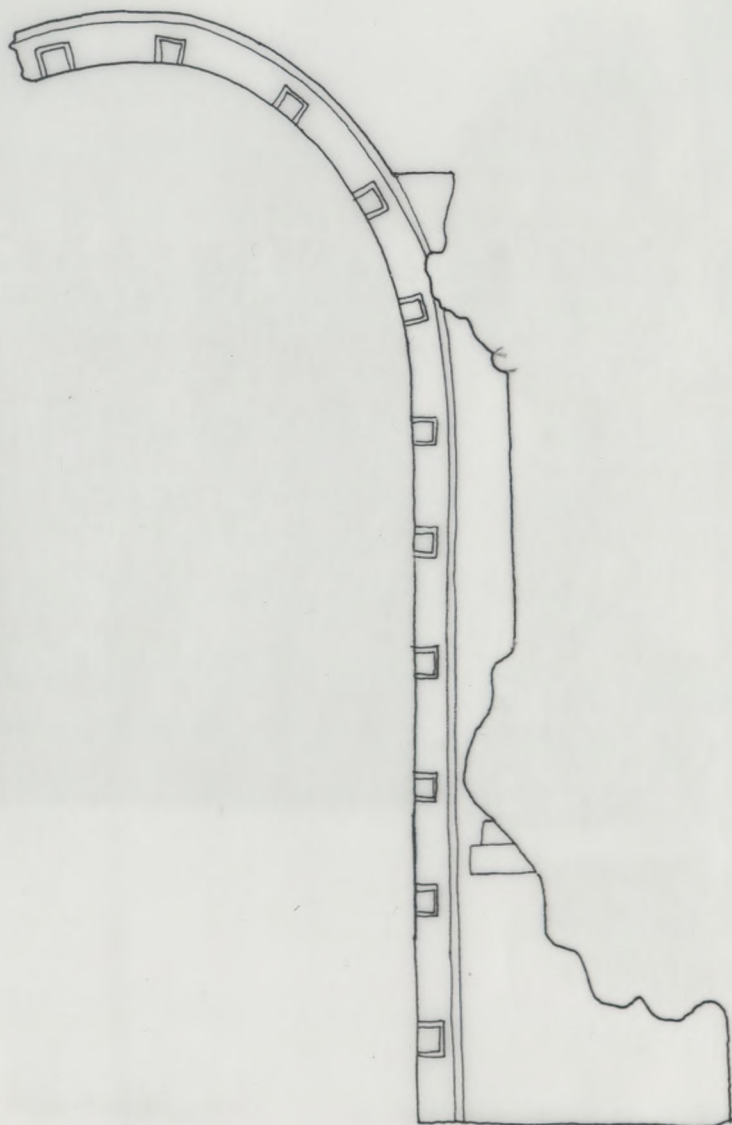

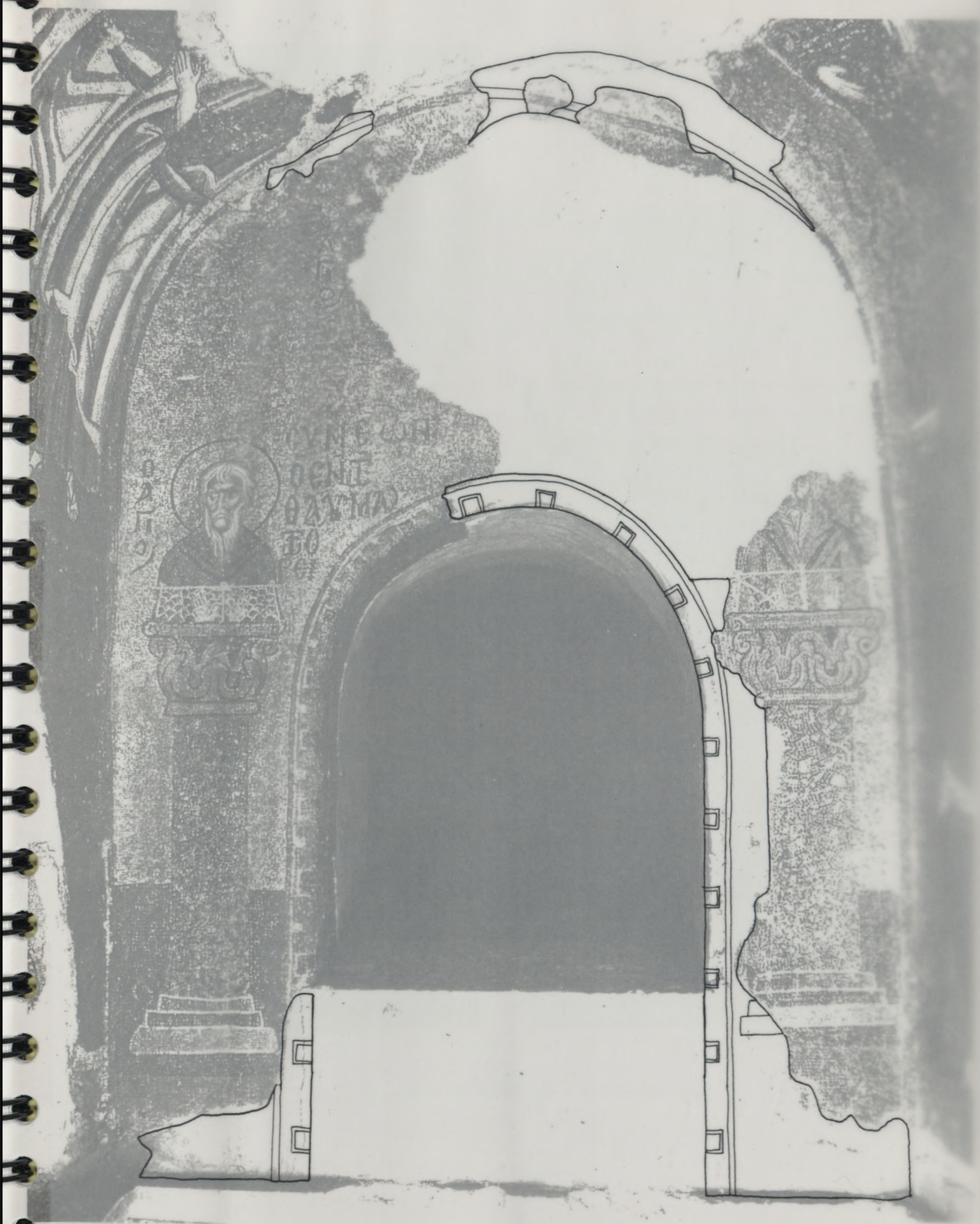
Εσωνάρθηκας

Βόρειο τμήμα

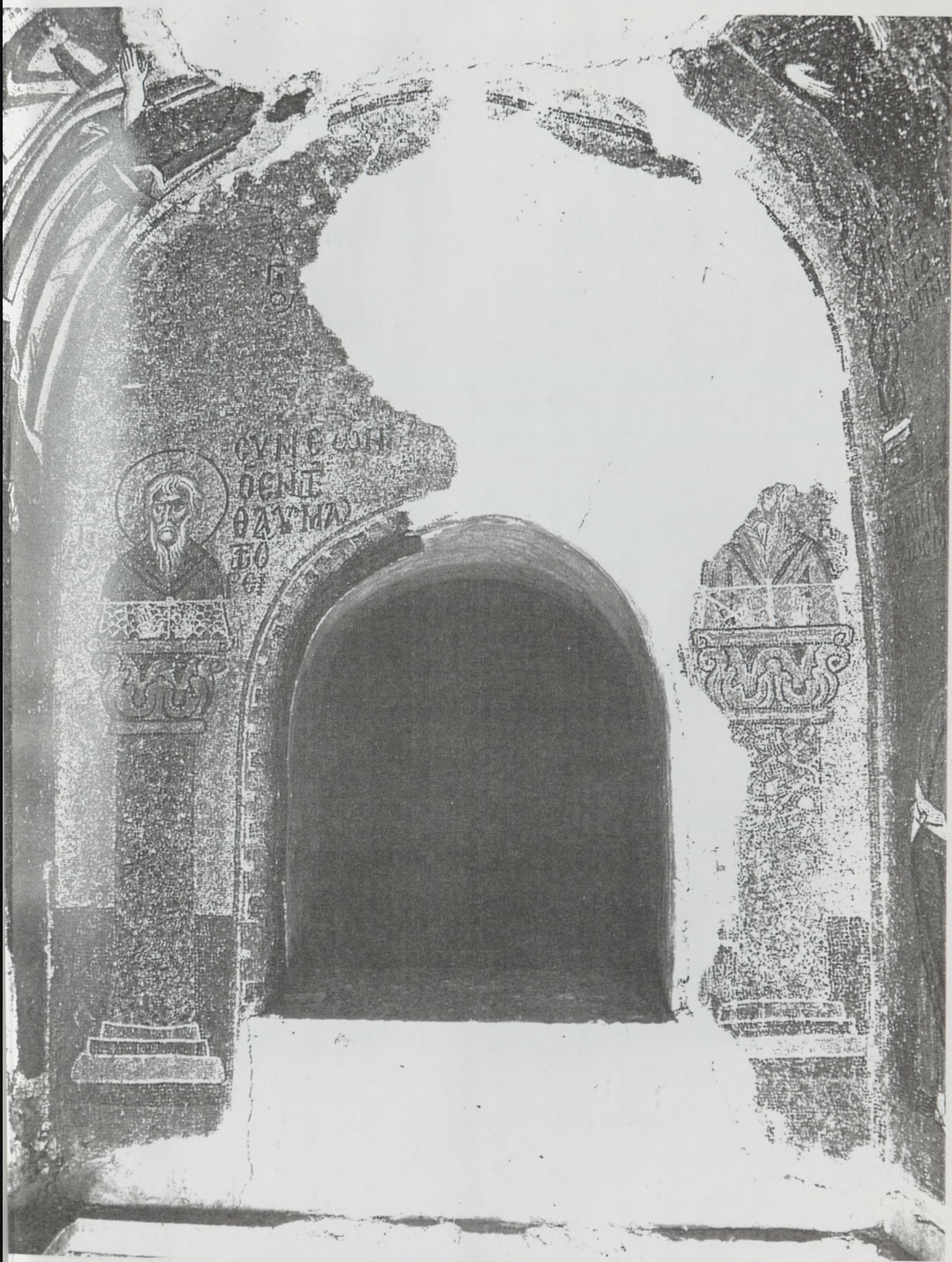

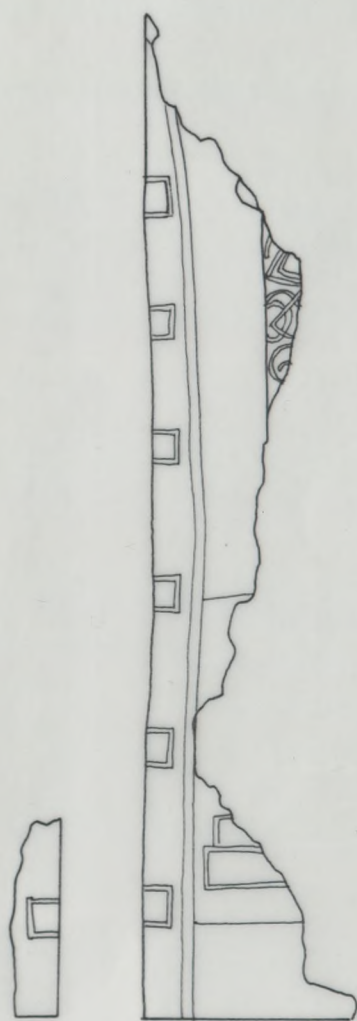
Εσωνάρθηκας. Βόρειο τμήμα. Οψη προς τα δυτικά.

Εσωνάρθηκας. Βόρειο τμήμα. Οψη προς τα δυτικά.

86 α. Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νεότερος. β. Ὁ ἅγιος Ἀλύπιος

86 α. Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νεότερος. β. Ὁ ἅγιος Ἀλύπιος

ΕΚΑΙ Η ΕΣΤΟΝ ΠΡΕΙΝΤΟΥΣ ΠΟΔΑΣ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΟΝ ΚΑΙ ΕΚΜΑΣΣΕΙΝ ΤΟ ΛΕΝΤΕΡΟΝ ΑΝΑΙΣ
ΖΩΟΜΕΝΟΣ

Ο Ντιμήρας

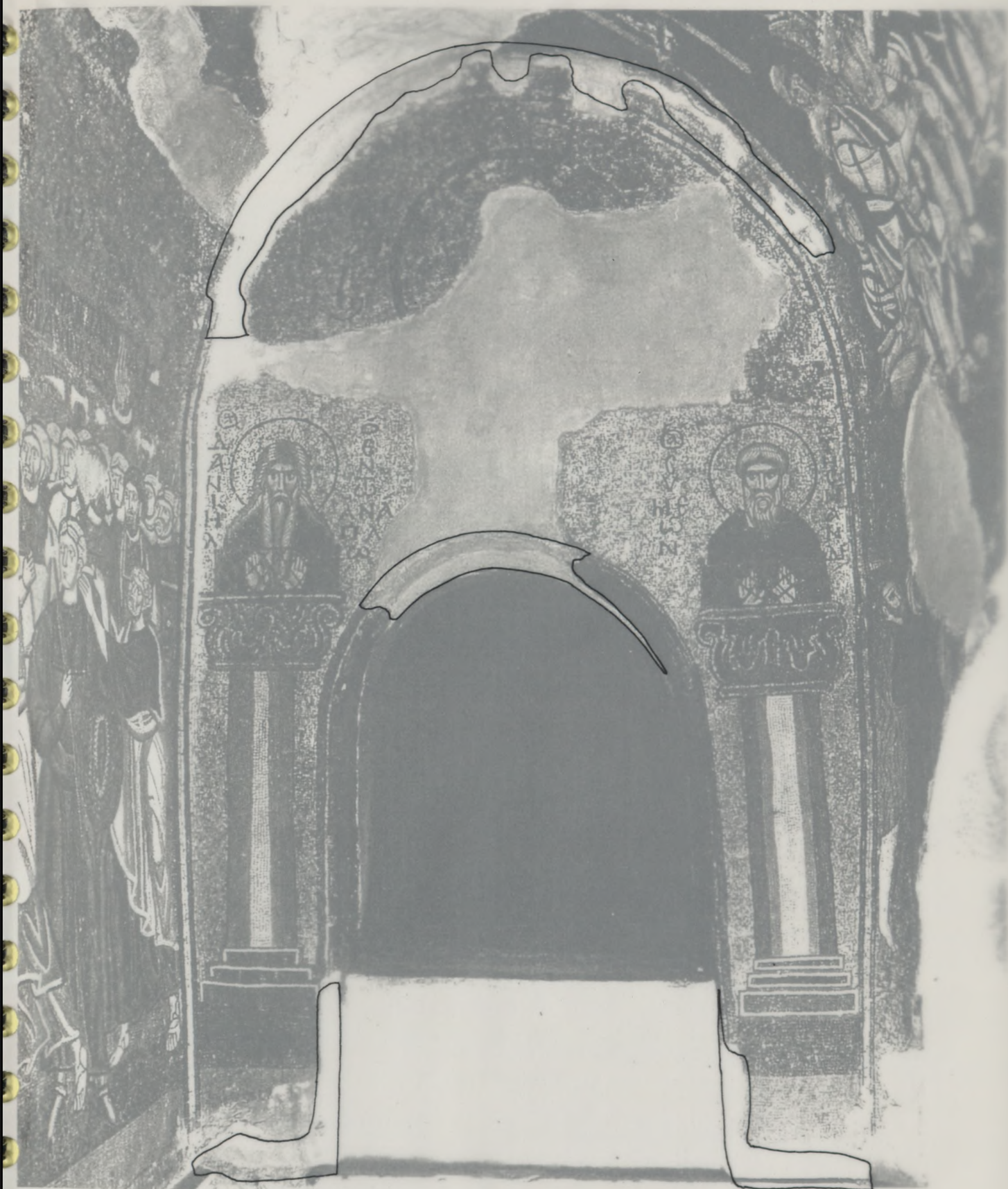
Εσωνάρθηκας

Νότιο τμήμα

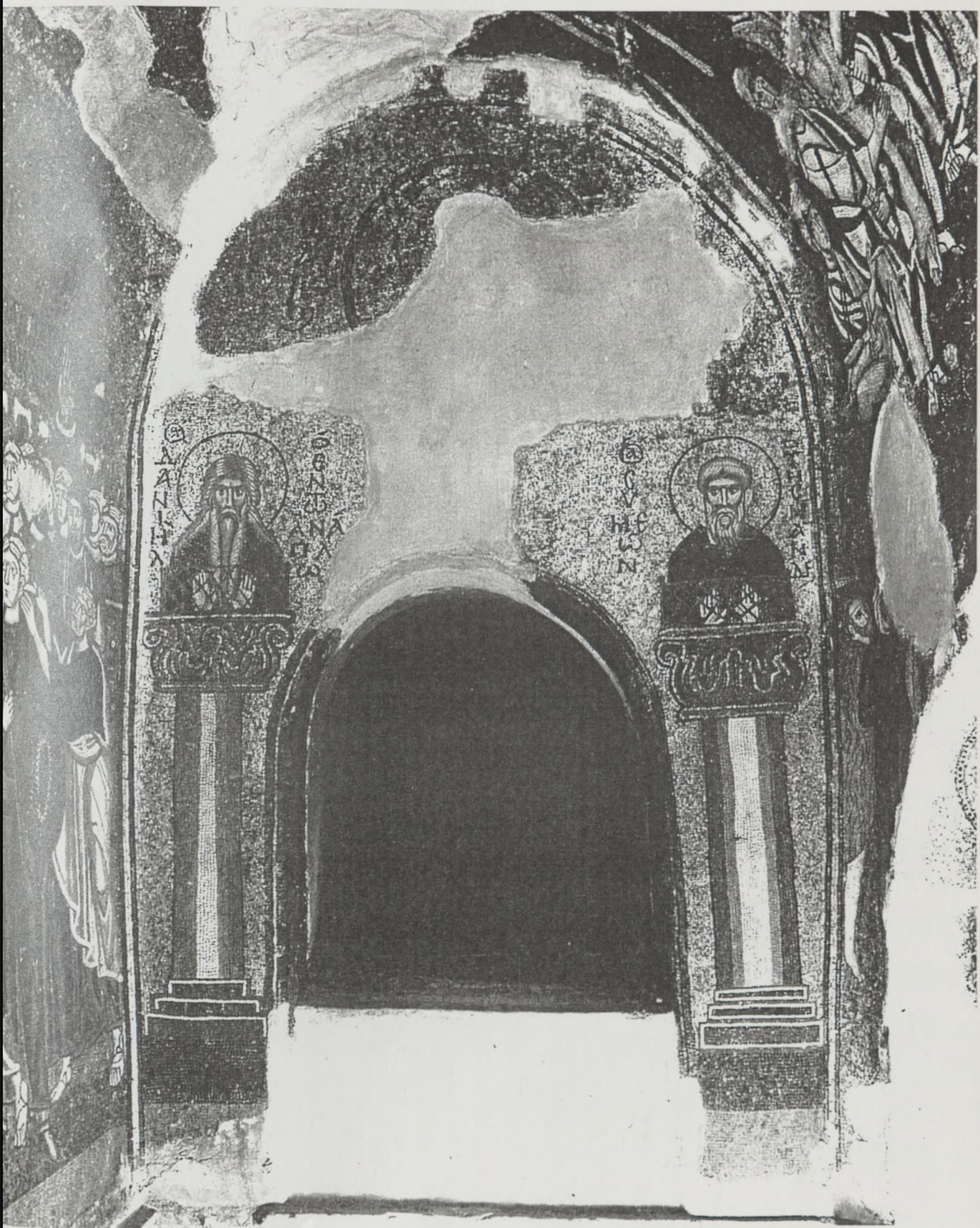

Εσωνάρθηκας. Νότιο τμήμα. Οψη προς τα δυτικά.

Εσωνάρθηκας. Νότιο τμήμα. Οψη προς τα δυτικά.

